

หนึ่งเดือนในป่าพง

พระกรรมฐานมีดีอะไร

สมัยเมื่อข้าพเจ้าเป็นครูสอนปริยัติธรรมอยู่ เมื่อพักจากการสอนแล้ว บางวันตอนเย็นๆ ก็นึกถึงพระที่ท่านอยู่ป่า เกิดความสงสัยว่า “พระกรรมฐาน ท่านมีอะไรดีหรือ ทั้งๆ ที่ท่านไม่ค่อยได้ศึกษาปริยัติธรรม ท่านชอบอาศัยอยู่ในป่า ก็ยังมีญาติโยมอุตสาหะเดินทางไปหาเป็นจำนวนมาก เขาพากันไปด้วยความศรัทธาเลื่อมใส ท่านคงมีอะไรดีอยู่กระมัง”

ความสงสัยนี้ มันเกิดขึ้นแล้วเกิดขึ้นอีก ข้าพเจ้ายังหาคำตอบไม่ได้ นับเป็นเวลาหลายปี บางทีความสงสัยชนิดนี้อาจจะเกิดขึ้นแก่เพื่อนมนุษย์ผู้ยังไม่เคยเข้าไปสัมผัสสักก็เป็นจำนวนมาก ท่านมีผู้อ่านหาคำตอบที่ถูกต้องได้แล้วหรือยังเล่า

ดูเหมือนยังมีบรรพชิต ผู้เป็นนักแสดงธรรม ยังพูดแรงไปกว่านั้นอีกว่า “พระกรรมฐานจะมีดีอะไร มัวแต่นั่งหลับตาอยู่ในป่าไม่ได้ศึกษาเล่าเรียนธรรมะจะไปรู้อะไร ดูแต่อาตมาสิ...ขนาดเปิดพระไตรปิฎกอ่านอยู่ทุกวันก็ยังลืมเลย...”

ข้าพเจ้าไม่เห็นด้วย กับคำพูดของท่านรูปนั้น มันเป็นการหมิ่นเหม่ต่ออันตราย ดูจะเป็นการประมาทต่อการปฏิบัติธรรมของเหล่าพระอริยสาวกไป ข้าพเจ้าคิดว่า “อาหารใด ที่เรายังไม่ได้ลิ้มชิมรส เราจะไปปฏิเสธว่าอาหารนั้นไม่ดี ไม่มีประโยชน์ เหมือนกับอาหารที่เราได้รับประทานอยู่เป็นประจำ หากเป็นการสมควรไม่...”

บางครั้งเคยนึกถึงคำขอพรพรพา ที่เคยกล่าวต่อหน้าพระอุปัชฌาย์ ก่อนที่ท่านจะให้ครองผ้ากาสาวพัสตร์ ซึ่งพอจะแปลได้ว่า “ท่านขอรับ กรุณาบวชให้กระผมด้วย เพื่อกระผมจะได้ทำการสลัดออกจากความทุกข์ทั้งมวล และเพื่อทำให้แจ้งซึ่งพระนิพพาน...” จึงได้ปรารภกับตนเองว่า “เอ...นี่...เราจะเอาอย่างไรดี บวชมากี่หลายปี จะไม่เป็นการโกหกตัวเอง โทดพระอุปัชฌาย์ไปหรือ...”

ตั้งนั้นเมื่อถึงหน้าแล้ง ปี พ.ศ.๒๕๑๐ ข้าพเจ้าจึงได้เดินทางไปบวชวิปัสสนากรรมฐานอยู่ที่วัดปริณายก และวัดมหาธาตุ กรุงเทพฯ รู้สึกว่าได้รับหลักการปฏิบัติ จากครูบาอาจารย์ซึ่งมี หลวงพ่อเจ้าคุณพระเทพสิทธิมนี* เป็นประธาน โดยได้รับความเมตตาจากท่านเป็นอย่างดี และได้ตั้งใจไว้ว่า เรามีที่พักผ่อนทางจิตใจในยามว่างจากการสอนแห่งหนึ่งแล้ว หน้าแล้งจะมาปฏิบัติอีก

แต่ก็ยังมีอีกแห่งหนึ่ง ซึ่งเราเคยตั้งใจไว้ว่า จะเข้าไปศึกษาหาประสบการณ์ ที่นั่นคือ วัดหนองป่าพง อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งอยู่ไม่ไกลไปมาพอสะดวก ได้ทราบว่าเป็นวัดที่ตั้งอยู่ในป่า ท่านมีลูกศิษย์ลูกหามาก เราควรจะไปทดลองดู

เมื่อวันที่ ๒๙ มีนาคม ๒๕๑๑ ข้าพเจ้าจึงออกเดินทาง มุ่งสู่หนองป่าพง ความจริงแล้วข้าพเจ้ายังมีที่ตั้งใจจะไปอยู่ที่นั่นแน่นอน เป็นเพียงจะไปทดลองดูเพราะยังไม่แน่ใจเลยว่าอาหารที่นั่น จะมีรสถูกปากถูกใจเราหรือเปล่า เรายังไม่เคยชิมดู

เมื่อเดินทางมาถึงประตูหน้าวัดเวลาประมาณ ๕ โมงเย็น พอจะย่างเข้าสู่เขตวัดก็เจอป้ายแผ่นใหญ่ เขียนไว้ว่า แคนแครพ พุทธศาสนิกชน ทุกเพศ ทุกชั้น เพื่อหายพยศ ลดมานะ ละทิฏฐิ และเรียงลำดับเป็นข้อๆ ลงไป จากข้อที่ ๑ ถึง ข้อที่ ๙ ซึ่งท่านผู้เคยไปเยี่ยมวัดหนองป่าพง คงได้อ่านกันมาแล้ว...เมื่ออ่านป้ายจบแล้ว ก่อนจะก้าวเข้าเขตวัด คิดไว้ว่าพระ วัดป่าท่านถือวินัยเคร่ง ท่านไม่รับเงินทอง ไม่เก็บไว้เป็นของส่วนตัว เรามีติดยามมาด้วย จะทำอย่างไรดี จึงตัดสินใจว่า “เอาไว้ในยามไม่เหมาะ เพราะเราใช้ยามทุกวัน ไปปะปนกับท่านดูไม่เหมาะ สู้เก็บไว้ในกระเป๋าดีกว่า”

ข้าพเจ้าจึงบอกสามเณรที่ถือกระเป๋ามาส่ง ให้วางกระเป๋าลง แล้วจึงหยิบซองปัจจัย ๔-๕ ของ ออกจากยาม ไข กุญแจเปิดกระเป๋าเอาชุดลงไว้กับกระเป๋า รูดชิปลิ้อคกุญแจเรียบร้อยแล้ว เดินเข้าวัดไป ได้รับความแปลกตาแปลกใจ เห็น ภายในวัด ลานวัดสะอาด มีร่มไม้ป่าไม้มาก เย็นสบายดี ความรู้สึกบอกเหมือนเราได้เข้ามาสู่แดนอีกแห่งหนึ่ง ซึ่งเราไม่เคยได้สัมผัสมาก่อน มองเห็นพระสงฆ์สามเณรหลายรูป กำลังทำกิจวัตร ด้วยอาการสำรวมสังวร ไม่ได้ยินเสียงพูดคุยกัน ทุกรูปทรงผ้าสีแก่ขนุน ดูช่างเข้ากับธรรมชาติเหลือเกิน

ข้าพเจ้าเดินเข้าสู่ศาลาโรงธรรม ให้สามเณรวางกระเป๋าไว้บนเตียงด้านขวามือ กราบพระประธาน มองดูพระ พักตร์พระประธาน คล้ายได้รายงานตัวว่า “กระผมเป็นอาคันตุกะ เพิ่งมาสู่ถิ่นนี้เป็นครั้งแรก ขอแสดงคารวะ ฟังร่วมพุทธ ธรรม...”

มีภิกษุรูปหนึ่งเดินเข้ามาในศาลา จึงถามท่านว่า “ท่านอาจารย์อยู่ไหม” ได้รับตอบว่า “ท่านเพิ่งกลับจากกิจกรรมนิต ฆังนอก นิมนต์ไปพบท่านที่กุฏิ”

ข้าพเจ้าจึงออกจากศาลา เดินชมต้นไม้ ป่าไม้ไปเรื่อยๆ มองเห็นไก่ป่า ๕-๖ ตัว กำลังคุ้ยเขี่ยกินอาหาร พอมันเห็น ข้าพเจ้าเดินผ่านไป ทุกตัวเตรียมพร้อมที่จะบินหนี มันคงคิดว่า “ท่านผู้ไม่ใช่เจ้านั่น ดูสีผ้าต่างจากที่เคยเห็น ไร้ใจไม่ได้ อาจจะมีอันตรายนะ”

ข้าพเจ้ามองดูมันพลางเดินพลาง พร้อมกับนึกในใจว่า “หากินไปเกิดเจ้าไก่ป่าเฮ้ย ถึงสีผ้าของข้าจะต่างจากที่เจ้า เคยเห็นก็จริง แต่ข้ามาอย่างมิตร ไม่เป็นพิษเป็นภัยแก่พวกเจ้าหรอก” เพราะเป็นครั้งแรกที่ข้าพเจ้าได้เห็นไก่ป่า มันมีอยู่เป็น จำนวนมากเสียด้วย มันพากันอยู่กับธรรมชาติ อยู่อย่างอิสระไม่มีพันธะใดๆ อาศัยยอดไม้เป็นเรือนนอน

เมื่อข้าพเจ้าไปถึงใต้ถุนกุฏิหลวงพ่อก็เห็นท่านนั่งอยู่ จึงเข้าไปกราบท่าน ท่านจึงถามว่า “เอ...ใคร...มาจากไหน” ท่านคงจำไม่ได้ เพราะเคยพบท่านครั้งหนึ่งเมื่อหลายปีมาแล้ว ข้าพเจ้าจึงเรียนให้ท่านทราบ

“อ้อ...ท่านมหาริ มาธุระอะไรล่ะ” ท่านถาม

“กระผมตั้งใจมาฝากตัวเป็นลูกศิษย์ ขอรับ” ข้าพเจ้ากราบเรียนท่าน

“มาอยู่กับผมก็ได้...แต่อย่ามีลับลมคมใน” ท่านพูดซ้ำๆ ฟังเย็นๆ พอได้ฟังคำพูดของท่าน ข้าพเจ้าถึงกับสะดุ้ง มีความรู้สึกหวั่นใจ เพราะรู้ว่า ตัวคือเขาของผิดวินัยเข้ามา แต่ก็ขมใจ เรียนท่านไปว่า “ขอรับ...ถ้ากระผมทำอะไร บกพร่อง ผิดพลาด นิมนต์ชานาบได้เต็มที่”

“เอาอะไรมาบ้างล่ะ” ท่านถาม

“ไม่ได้เอาบาตรมารี...” หลวงพ่อถามพร้อมกับมองหน้า

“อ้าว...ทำไมล่ะ เป็นมหา สอนไปสอนมา ทิ้งบาตรแล้วหรือ...”

“กระผมยังไม่ทราบกฎระเบียบของทางนี้ ขอรับ” ข้าพเจ้าตอบ

หลวงพ่อบอกท่านต่อไปว่า “บาตรเป็นบริวารชิ้นแรก ที่พระอุปัชฌาย์แนะนำให้รู้จักและมอบให้ สำหรับใช้ใส่ บริหารแทนกระเป่าในคราวเดินทาง (เดินธุดงค์) ใช้เป็นภาชนะใส่อาหารเวลาฉัน ใช้เป็นภาชนะตักน้ำใช้ในคราวออกธุดงค์”

ข้าพเจ้าสงบใจฟังท่านพูด แต่ก็นึกค้ำใจในใจว่า “ที่ท่านพูดก็ถูกของท่าน สำหรับพระกรรมฐานท่านนั้นหรือ แต่ สำหรับพระนักเรียนใครจะไปเอา มักเกะกะแก้งก้าง ไม่สะดวก ไม่ทันสมัย...แต่เอ...นี่เรากลายเป็นคนลืมนิมนต์บริวารชิ้นแรก ที่พระอุปัชฌาย์มอบให้เสียแล้ว จึงถูกท่านติงเอา”

“เคยฉันในบาตรไหม...”

“ไม่เคย ขอรับ”

“เคยฉันคนเดียวไหม”

“ไม่เคย ขอรับ”

“ที่นี่ เมื่อเรียนมามาก สอนมามากแล้ว ลองมาทำตามพระพุทธเจ้าดูก่อนนะ” หลวงพ่อพูดต่อ “เราเคยเรียน ธรรมะในกระดาด ฐูธรรมะตามกระดาด สอบความรู้ในกระดาด และท่านก็รับรองความรู้ด้วยกระดาด ซึ่งเราเคยผ่าน มาแล้ว เมื่อเรามาปฏิบัติ ก็จะทราบได้เองว่า ธรรมะที่เกิดจากสติปัญญา (เรียน จำได้) กับธรรมะที่เกิดจากการภาวนา มัน ต่างกันมากอยู่ มันมีความหยาบละเอียดต่างกัน...”

มันเหมือนกับคนหนึ่งมีรูปม้าหลายๆแผ่น อีกคนหนึ่งมีม้าตัวเดียว ถึงคราวออกเดินทาง คนที่มีม้าตัวเดียวยัง ดีกว่าคนมารูปม้าหลายแผ่น เพราะอันหนึ่งมันใช้ได้ อันหนึ่งใช้ไม่ได้ เรื่องนี้ผู้มาประพฤติปฏิบัติย่อมรู้ได้เอง ไม่ใช่เรื่องบอก กัน”

ข้าพเจ้าตั้งใจฟังหลวงพ่อบอกให้โอวาท ด้วยความซาบซึ้ง มันเป็นคำพูดที่เราไม่เคยได้ยินมาก่อน ประกอบกับ เสียงของท่านฟังชัดด้อยชัดคำ ซ้ำๆ นุ่มนวล เยือกเย็น หลังออกมาจากใจที่เปี่ยมด้วยเมตตา

หลวงพ่อก็หันไปสั่งสามเณร ให้ไปเอากระเป่าที่ศาลามาให้ ขณะที่หลวงพ่อบรรณเรื่องเล็กๆ น้อยๆ อีกไม่นาน สามเณรก็หิ้วกระเป่าเดินเข้ามาถึงชานกุฏิ และแล้วสิ่งที่ไม่นึกคิดก็ปรากฏขึ้น ข้าพเจ้ามองไปดูที่กระเป่าเห็นชิบแตกออกหมด ใจหายวาบ...น่าแปลกใจ น่าอัศจรรย์ใจอะไรเช่นนี้...ชิบกระเป่าเรารุดเปิด ล้อคกุญแจเรียบร้อย ก่อนจะหิ้วผ่านเข้ามาในเขตวัด มันแตกออกได้อย่างไรกัน ทั้งๆที่กุญแจก็ยังล๊อคอยู่ หรือว่าชิบแตกตั้งแต่หลวงพ่อบอกว่า “อย่ามีลับลมคมใน” เป็นไปได้หรือนี่ แต่ว่ามันเป็นไปแล้ว เอ...นี่เราคงโดนท่านลงดีเข้าแล้ว

ข้าพเจ้าเริ่มหัวใจสั่น...เริ่มมีความเคารพเลื่อมใสหลวงพ่อกว่าขึ้น นึกละอายใจ ไม่กล้ามองหน้าท่านเพราะเข้าใจว่า ท่านคงทราบแล้วว่าเราของผิดวินัยเข้ามา

ท่านทั้งช่วงแห่งคำพูดไว้ชั่วระยะหนึ่ง ดูเหมือนหลวงพ่อกำลังจะทราบ ว่าภายในจิตใจของข้าพเจ้ากำลังวุ่นวายสับสน สะดุ้งหวั่นไหว

แล้วท่านก็พูดต่อ “การเป็นอยู่ที่นี้ เราอยู่กับธรรมชาติ อยู่อย่างสบาย ไม่มีอะไรหอก เมื่อมาอยู่ด้วยกัน ก็อย่าแบกพัดแบกยศ แบกคัมภีร์มา เอาทั้งไว้นอกวัดเสียก่อนโน้น เพราะถ้าปามันหนักอยู่แล้ว จะรับของใหม่ไม่ได้อีก จะดูอะไรต้องดูให้นานๆ นะ ดูเพียงเดี๋ยวเดียวก็จะไม่เห็น

เมื่อท่านให้ข้อคิดพอสมควรแล้ว ท่านจึงสั่งให้ไปพักที่กุฏิสร้างใหม่ อยู่ทางทิศตะวันตก นับจากกุฏิของท่านไปเป็นหลังที่สาม เมื่อขึ้นไปบนกุฏิแล้ว ข้าพเจ้ารีบเปลี่ยนเสื้อผ้าออก ก็ลงมาตรวจดูชิบล้อคกุญแจในยามมาไซ รุดชิบไปมา ก็เข้ามาที่ตีเหมือนเดิม มันน่าแปลกใจอะไรเช่นนี้ มากกราบหลวงพ่อยังไม่ถึงชั่วโมง ก็โดนท่านปรามเสียแล้ว

ท่านผู้อ่านอาจจะค้านว่า ชิบเก่าชำรุดมันจึงเป็นเช่นนั้น ข้าพเจ้าขอยืนยันว่า ยังใหม่แน่ เพราะเพิ่งซื้อมาไม่ถึงเดือน เมื่อข้าพเจ้ามาอยู่วัดหนองป่าพง ก็เริ่มได้รับความรู้ความเข้าใจใหม่ๆ เพิ่มขึ้นเป็นลำดับ จากการฉันวันละสองมื้อมาเป็นวันละมื้อ เพราะก่อนมาอยู่เคยคิดว่า เราคงไม่ไหวแน่เพราะร่างกายเราอ่อนแอ

หลวงพ่อบอกท่านได้เมตตาข้าพเจ้าเป็นพิเศษอยู่หลายอย่าง เช่น บาตรเก่าของท่าน ท่านใช้มาเป็นเวลาสิบปี เพิ่งเปลี่ยนใหม่ เมื่อปี ๒๕๑๐ ท่านเก็บไว้ในตู้ พอข้าพเจ้าไปอยู่ ท่านก็สั่งให้เอามาให้ข้าพเจ้าใช้ บาตรลูกนี้มีอายุเกือบเท่าอายุของข้าพเจ้า และท่านสั่งให้ข้าพเจ้าเป็นผู้ติดตามท่านเวลาออกบิณฑบาตเป็นประจำ ซึ่งผู้เป็นอาคันตุกะน้อยรูปนักที่จะได้รับอนุญาตเช่นนั้น

ตอนเย็นหลังจากทำวัตรเสร็จแล้ว ศิษย์ ผู้ใคร่ต่อการฟังโอวาท ก็ทยอยกันไปหาท่านที่กุฏิซึ่งหลวงพ่อนั่งรออยู่เกือบจะกล่าวได้ว่าแทบทุกวัน พวกเราจึงได้ฟังธรรมนอกธรรมาสันกันเป็นส่วนมาก รู้สึกว่าเป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติธรรม ขจัดความสงสัยที่เกิดขึ้นได้ โดยที่เราไม่ต้องเรียนถาม ท่านพูดๆไป ก็ไปตรงกับเรื่องของเราเอง

เวลาออกบิณฑบาตเดินตามหลังท่านไป ก็ได้ฟังธรรมะไปด้วย ล้วนแต่เป็นคติเป็นแนวทางส่งเสริมการปฏิบัติธรรมได้ดี จะเรียกว่าฟังธรรมเคลื่อนที่ก็เห็นจะถูก เมื่ออยู่กับท่านหลายวันเข้าใจความพอใจ ชอบใจ ในการรับฟังและในข้อ

วัตรปฏิบัติก็มีมากขึ้น เรื่องบางเรื่องที่เราเคยเรียนมาไม่เข้าใจ กลับได้รับความเข้าใจ แม้แต่พระวินัยบางข้อที่เคยสงสัย ก็ได้รับความเข้าใจดีขึ้น

ตกหลุมพราง

พอเจอคำว่า ตกหลุมพราง บางท่านอาจจะตกใจไปว่า “เอ...ที่วัดป่าพงมีการขุดหลุมพรางคอยดักคนเข้าไปชมด้วยหรือ เปล่าหรือ...ที่ว่าหลุมพรางนี่ มิได้หมายความว่า เป็นหลุมพรางทางภาคพื้นดิน แต่มันเป็นหลุมพรางทางอากาศ (ทางคำพูด) ต่างหาก ติดตามไปคงเข้าใจได้เอง

เข้าวันหนึ่ง ขณะที่ข้าพเจ้าติดตามหลวงพ่อก้าวเข้าไปปิดกั้นบาท พอไปถึงทางเลี้ยวซ้าย หลวงพ่อเดินชะลอเหมือนคนจูงหมีให้ข้าพเจ้าไปถึง พอเดินไปทัน ท่านเหลียวไปดูบ้านหลังหนึ่งซึ่งชำรุดเก่าคร่ำคร่าเป็นบ้านช่างไม้รับจ้างปลูกเรือน ข้าพเจ้ามองตามท่าน ทันใดนั้นก็ได้ยินท่านพูดว่า “เอ...บ้านช่างไม้ที่นี่เก่าชำรุดเสียจริงนะ” ข้าพเจ้าจึงค่อยตามเสริมขึ้นว่า “เป็นช่างไม้ฝีมือมีคนมาจ้างบ่อย คงจะยังไม่มีเวลาทำของตนเอง”

หลวงพ่อก็นมามองข้าพเจ้าพร้อมกับพูดว่า “เราก็เหมือนกันนั่นแหละ มัวแต่สอนเขา”

เอาเข้าใหม่ล่ะ เราผลอไป จึงตกหลุมพรางของท่านเข้า...ข้าพเจ้าได้ยินท่านพูดถึงกับสะดุ้งรู้สึกกินใจถึงใจ แทบจะวางบาตรนั่งลงกราบรับรองว่าจริงตามที่ท่านพูด เพราะคาดไม่ถึงนี่กว่าจะโดนท่านสอนธรรมะแบบเคลื่อนที่อย่างนี้ แต่ก็ดีแล้วทำให้ได้ข้อคิดจากที่ท่านเตือนสติ ความเจียบเกิดขึ้นชั่วขณะ เดินตามหลังท่านไป ใจก็ทวนระลึกถึงเรื่องๆหนึ่งซึ่งมีอยู่ในหนังสือธรรมบทว่า

มีภิกษุ ๒ รูป เป็นเพื่อนกัน ออกบวชพร้อมกัน ตั้งใจบวชถวายชีวิตในพระศาสนา ได้อยู่ศึกษาข้อวัตรต่างๆ อันนักบวชจะพึงรู้พึงทำให้ถูกต้องตามแบบสมณะที่ดีพึงทำ อยู่จำพรรษาในสำนักอุปัชฌาย์ อาจารย์ จนมีพรรษากาลพอควรที่จะปกครองตนเองได้แล้ว

รูปหนึ่งคิดว่า ตนมีอายุเข้าเขตรัยกลางคนแล้ว ยากที่จะศึกษาปริยัติธรรมให้จบสมบูรณ์แบบได้ จึงได้ศึกษาแนวทางแห่งการปฏิบัติจนเป็นที่เข้าใจแล้ว กราบทูลลาพระพุทธรูปองค์มุ่งสู่ป่าเพื่อปฏิบัติธรรม

อีกรูปหนึ่ง คิดว่าตนพอมีกำลังจะศึกษาปริยัติธรรมได้จึงตั้งใจศึกษา จดจำพระสูตรต่างๆ จนจบพระไตรปิฎก เทียบบอกรรมสอนธรรมในที่ต่างๆ จนมีลูกศิษย์นับเป็นจำนวนร้อยๆ เมื่อมีคนรู้จักมาก ลากสักการะต่างๆ เกิดขึ้นเป็นผลพลอยได้ติดตามมามากขึ้นๆ ท่านพอใจ อิ่มใจ และภาคภูมิใจในความมีลากสักการะและลูกศิษย์ลูกหามากเช่นนั้น เมื่อนึกถึงกิตติศัพท์และเสียงเยินยอที่ตนได้รับ ก็ทำให้ท่านสบายใจ เป็นการเพียงพอแล้ว สำหรับสิ่งที่ตนได้รับ เมื่อได้เข้ามาบวชในพระศาสนา

ส่วนภิกษุที่เข้าไปอยู่ในป่า ตั้งใจบำเพ็ญภาวนา เดินจงกรมนั่งสมาธิ พิจารณาธรรมะให้เห็นเป็นของไม่เที่ยง ทนได้ยาก มิได้อยู่ในอำนาจของตน มีแล้วหาไม่ เกิดแล้วดับไป บางโอกาสก็สาธยายอาการ ๓๒ พิจารณาตั้งแต่ปลายเท้า

ขึ้นมา ตั้งแต่ปลายผมลงไปจรดปลายเท้า แยกแยะออกเป็นส่วนๆ ตั้งแต่ขน ผม เล็บ ฟัง ไปจนถึงเยื่อมันสมองในกะโหลกศีรษะ ให้เห็นเป็นของปฏิภูลพึงรังเกียจ ไม่น่าเอา ไม่น่าเป็น ซึ่งมีอยู่ในกายตนและกายของคนอื่น เมื่อมันยังเคลื่อนไหวไปมาได้ก็ยิ่งพอน่าดูน่าชม แต่พอสิ้นลมเมื่อไรก็เป็นของไม่น่าปรารถนา ถึงแม้จะมีการรวมตัวเป็นกลุ่มเป็นก้อนอยู่ ก็มีการเกิดดับอยู่เป็นประจำไม่จีรังยั่งยืน

วันคืนผ่านไป ท่านบำเพ็ญเพียรด้วยความบากบั่นไปเรื่อยๆ โดยอาศัยขันติธรรมเป็นที่ตั้ง ยึดเอาหลัก ศีล สมาธิ ปัญญา เป็นเส้นทางเดิน จนความยึดมั่นถือมั่นจางคลายหายไปหมดสิ้น จิตหลุดพ้นแล้วจากอภัสสวอย่างสิ้นเชิง จนท่านเปลี่ยนภาวะจากปุถุชนเป็นพระอรหันตบุคคล ในชั้นอรหันตศีลสมาสไปแล้ว

จึงนับว่าพระอรหันตสาวกของพระพุทธองค์ได้เพิ่มจำนวนขึ้นอีก ๑ รูป ท่านอยู่ในลักษณะสำรวม กาย วาจา ใจ พักผ่อนอิริยาบถ ตีมรสแห่งวิมุตติสุขอยู่ในราวป่าเป็นเวลาพอสมควรแก่สันติสุขที่เกิดขึ้นนั้นๆ

ได้มีภิกษุจำนวนหลายรูป และหลายครั้ง ได้ทูลลาพระพุทธองค์มุ่งหน้าสู่ป่า อันเป็นสำนักของพระชีนาสพะเถระ เข้าฝากตัวเป็นศิษย์อยู่ประพฤติปฏิบัติธรรมะ ตั้งอยู่ในโอวาท ไม่ประมาท มีความอดทน ขยันหมั่นเพียร ไม่ทอดยถือเอาข้อวัตรปฏิบัติที่พระอาจารย์ดำเนินมาเป็นแนวทาง เดินตามบาทแห่งพระอรหันต์ ไม่นานวันท่านเหล่านั้นก็ได้รู้แจ้งเห็นจริงในสัจธรรม กลายเป็นพระอรหันต์ไปหมดทุกรูป

เมื่อพระสาวกเหล่านั้น ผู้อยู่จบพรหมจรรย์ที่ตั้งตนตั้งปลินฐาน จึงกราบพระเถระผู้เฒ่าซึ่งเป็นอาจารย์คืนสู่เขตวัน

พระเถระได้แนะนำวิธีการเข้ากราบบังคมทูลพระศาสดาและการเข้านมัสการพระเถระผู้ใหญ่ในเขตวัน พร้อมทั้งฝากนมนัสการไปยังพระเถระสหายด้วย

เหล่าพระอรหันตสาวก เมื่อเดินทางถึงวัดเขตวัน ก็ได้ปฏิบัติตามที่พระอาจารย์แนะนำไว้ ถวายบังคมพระพุทธองค์แล้ว ก็ไปกราบนมัสการพระเถระผู้ใหญ่ จึงไปนมัสการพระเถระผู้สหายของพระอาจารย์

นับเป็นเวลาหลายครั้งที่พระเถระเจ้าถิ่น ผู้หยิ่งในเกียรติและศักดิ์ศรีแห่งความเป็นพหูสูต ลำพองใจใจความมีลาภสักการะ สรรเสริญ สุข อยู่ในท่ามกลางสานุศิษย์ นับจำนวนร้อยๆ จิตใจของท่านนับวันแต่จะพองขึ้น ด้วยอำนาจแห่งทิฐิฐานะที่พอกเอาไว้ประดุจดั่งลูกโป่งที่ถูกอัดด้วยลม

พอมิพระภิกษุที่มาจากป่า มากราบนมัสการและเรียนท่านว่า “พระอาจารย์ของพวกผมขอฝากนมนัสการได้ทำขอรับ”

“ใครกันนะ...ที่เป็นอาจารย์ของพวกคุณ” พระเถระถามด้วยท่าทางฝั่งฝาย

“พระอาจารย์ที่เป็นสหายคู่หน้าของคุณได้เฝ้า...ขอรับ” พระสาวกเหล่านั้นตอบ

“ก็อะไรเล่า...ที่พวกคุณได้เรียนจากภิกษุรูปนั้น ธรรมะบทหนึ่ง หมวดหนึ่ง หรือว่าปิฎกไหนบ้าง ในพระไตรปิฎก” พระเถระถามเป็นเชิงข่มด้วยภูมิปริยัติ และท่านได้คิดเลยเถิดไปอีกว่า “เพื่อนของเรา บวชพร้อมกัน อยู่ด้วยกันไม่กี่ปีก็หนีเข้าป่า ไม่ได้ศึกษาปริยัติธรรมเหมือนเรา เห็นจะไม่รู้แม้แต่พระคาถาบทหนึ่งของธรรม ก็ยังอุตสาห์มีลูกศิษย์หลายรูป เอาเถอะ...มาเยี่ยมเมื่อไร ก็จะได้ให้จนเสียที...”

ความเข้าใจของท่านผู้คงแก่เรียนในสมัยพุทธกาล ก็ยังมีถึงเพียงนี้ ในนเวลา ในสมัยปัจจุบันจะไม่เพียงเกิดขึ้นอีก นี่หรือ...คือความมืดในแสงสว่าง ท่านผู้รู้โปรดพิจารณา หาความเป็นจริงกันเถิด

ครั้นต่อมา ท่านพระเถระผู้ชีณาสพ จึงออกจากป่าเพื่อไปเฝ้าพระพุทธองค์ พอมาถึงวัดเชตวัน เก็บบาตรและบริวารอื่นไว้ ในสำนักของพระเถระผู้สหาย ไปถวายบังคมพระศาสดาและนมัสการพระเถระผู้ใหญ่ที่อยู่ในเชตวัน เสร็จแล้วจึงกลับมาอยู่ที่อยู่ของพระเถระเจ้าถิ่น หลังจากได้ทำปฏิสันถารด้วยอาคันตุกะวัตรเป็นที่เรียบร้อยแล้ว

พระเถระเจ้าถิ่น จึงนั่ง ณ อาสนะเสมอกันข้างๆ พระเถระที่มาจากป่า ขณะนั้นจึงคิดว่า “ถึงเวลาแล้วที่เราจะได้ถามปัญหาธรรมะ เพื่อเป็นการวัดภูมิความรู้กันว่า ใครจะเด่นดังกว่าใครอยู่ในท่ามกลางสานุศิษย์ทั้งสองฝ่ายในวันนี้”

พระพุทธองค์ทรงทราบด้วยพระหฤทัยว่า “ภิกษุรูปนี้จะก้าวร้าวลูกของเรา ผู้ซึ่งมีคุณธรรมสูง เธอจะตกนรกเสียเปล่า” ด้วยทรงมีพระเมตตาต่อพระเถระ พระองค์จึงทรงทำเป็นดำเนินผ่านมา จนถึงที่สังฆสันนิบาตแห่งนั้น ทรงประทับนั่งเรียบร้อยแล้ว ยังมีทันทีที่พระเถระจะถามปัญหา พระองค์ก็ตรัสถามเสียเอง

ครั้งแรกที่ทรงถามปัญหาธรรม ในชั้นปฐมมรรคกับพระเถระเจ้าถิ่น เมื่อท่านทูลตอบไม่ได้จึงทรงตรัสถามในชั้นรูปสมบัติ อรูปสมบัติ เป็นลำดับขึ้นไป พระเถระก็ทูลตอบไม่ได้แม้แต่ข้อเดียว

พระพุทธองค์จึงทรงฉีกพระพักตร์ไปถามพระเถระผู้ชีณาสพที่มาจากป่า พระเถระก็ทูลตอบได้หมด จนเป็นที่พอพระทัย

ที่นั่นพระองค์จึงทรงตรัสถามในชั้นโสดาปัตติมรรค พระเจ้าถิ่นทูลตอบไม่ได้ ถามพระเถระผู้ชีณาสพ ทูลตอบได้

พระพุทธองค์จึงทรงประทานสาธุการว่า สาธุ...

พระองค์จึงทรงตรัสถาม ในเรื่องมรรคผลสูงขึ้นเป็นลำดับ

พระเถระเจ้าถิ่น ก็จนปัญญาไม่สามารถทูลตอบได้

ส่วนพระเถระผู้ชีณาสพ ทูลตอบได้ทุกข้อ

พระองค์ทรงพอพระทัย จึงทรงประทานสาธุการอีก ๓ ครั้งว่า สาธุ...สาธุ...สาธุ...

บรรดาเหล่าเทพดาฟ้าดินจนถึงพรหมโลก รวมทั้งนาค ครุฑ คนธรรพ์ ได้ฟังพระสุรเสียงสาธุการของพระพุทธองค์ ต่างก็ชื่นชมยินดี ได้เปล่งสาธุการดังสนั่นหวั่นไหวไปทั่วทั้งจักรวาล

บรรดาลูกศิษย์ของพระเถระเจ้าถิ่น พอได้ยินและได้เห็นเหตุการณ์เช่นนั้น แทนที่จะอนุโมทนาสาธุการด้วย แต่กลับเข้าใจผิดด้วยอกุศลจิต จึงพากันซุบซิบนินทาว่า

“อะไรกันนี่ พระพุทธองค์ทรงทำอะไรกัน แค่พระหลวงตาแก่อยู่น้ำ ฟุ้งกลับมาไม่ได้ศึกษาปริยัติธรรมอะไร เพียงตอบปัญหาได้ ๔-๕ ข้อ ก็ประทานสาธุการเสียยกใหญ่ ส่วนอาจารย์ของพวกเราได้ศึกษาปริยัติธรรมมาจนจบพระไตรปิฎก เทียบสอนธรรม สวดธรรมมานาน จนมีลูกศิษย์ลูกห่านับเป็นร้อยๆ คำน้อยหนึ่งที่พระองค์จะทรงสรรเสริญก็ไม่มี”

พระองค์ทรงทราบวาระจิตอันเป็นอกุศลของภิกษุเหล่านั้น จึงทรงตรัสเตือนด้วยพระเมตตา “ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย อาจารย์ของพวกเธอนั้น เปรียบเหมือนคนรับจ้างเลี้ยงโครักษาโคเพื่อผู้อื่น เพียงเพื่อค่าจ้างประจำวัน ส่วน(มะมะปุตโต) ลูกของพ่อ (ทรงหมายถึงพระเถระผู้ชีณาสพ) เป็นเช่นเดียวกับเจ้าของโค ย่อมมีสิทธิในตัวโค และได้ดื่มน้ำนมโคตามใจชอบ”

พระองค์ทรงตรัสเพิ่มเติมอีก พอสรุปได้ว่า “ผู้ใดได้เรียนพระพุทธพจน์ที่มีประโยชน์ไว้มาก แล้วนำพระพุทธพจน์นั้นไปสั่งสอนผู้อื่น แม้จะได้ลาภ สักการะและเสียงเยินยอมากก็ตาม เมื่อเขายังประมาทอยู่ไม่ประพฤติตามพุทธพจน์นั้น ผู้นั้นย่อมไม่ได้รับสันติสุขที่แท้จริง

ส่วนผู้ใด ถึงจะไม่ได้เรียนพุทธพจน์มาก ไม่ได้สอนมาก แต่หากประพฤติปฏิบัติตามพุทธพจน์นั้นจนได้รู้แจ้งชัด ละสนิมในใจคือ ความโลภ ความโกรธ ความหลงได้ มีจิตหลุดพ้นดีแล้ว หมดความยึดถือในโลกไหนๆ ผู้นั้นย่อมได้รับสันติสุขที่แท้จริง”

จากพระดำรัสที่ตรัสสอนมานี้ พระพุทธองค์มุ่งส่งเสริมให้พุทธศาสนิกชน ได้เรียนรู้ธรรมแล้วนำไปปฏิบัติจนเกิดผลขึ้นมา มิใช่เรียนรู้ไว้เพียงเพื่ออวดอ้าง หรือประดับบารมีตนเท่านั้น เพราะคุณธรรมจะไม่ปรากฏผลเท่าที่ควร เปรียบเหมือนคนเตรียมเดินทาง ได้ศึกษาเส้นทางจากแผนที่แล้ว ก็ต้องออกเดินทางโดยอาศัยแผนที่นั้นเป็นหลัก มิใช่ว่าเรียนรู้แล้วนอนกอดแผนที่หรือเอาแผนที่ออกอวดอ้างกันอยู่ไม่ยอมออกเดินทาง ประโยชน์ย่อมมีน้อยเต็มที

อนึ่งผู้เขียนแผนที่ภูมิประเทศนั้น ไม่มีใครสามารถเขียนบอกละเอียดถึงเส้นทางว่าเท่านั้นว่า เท่านั้นเส้น มีสิ่งนั้นๆ อยู่ จะบอกได้แต่จุดสำคัญ ๆ พอเป็นแนวทาง ผู้ออกเดินทางเท่านั้นย่อมรู้เห็นสิ่งต่างๆ ที่อยู่ข้างทางได้ละเอียดดี และจดจำได้ติดตาม เพราะประสบพบเห็นมาด้วยตนเอง (ปัจจุตตัง) ดึกว่าดูในแผนที่หลายร้อยเท่านี้ การรู้ธรรมตามหนังสือกับการรู้ธรรมด้วยการภาวนา ย่อมมีค่าต่างกันเช่นนั้น เพราะเหตุนี้เองพระพุทธองค์จึงทรงตรัสเปรียบเทียบพระเถระ ๒ รูปนั้นไว้ว่า รูปหนึ่งเหมือนลูกจ้างรับเลี้ยงโค อีกรูปหนึ่งเหมือนเจ้าของโค

เป็นอันว่าคำพูดของหลวงพ่อก็เพียงประโยคสั้นๆ ว่า “เราก็เหมือนกันนั่นแหละ มัวแต่สอนเขา” มันเข้าไป
สิ้นสะเทือนอยู่ในจิต จนต้องคิดทบทวนถึงอดีตที่ผ่านมา บางวันแม้จะเดินจงกรมหรือนั่งสมาธิอยู่หรือแม้แต่ทำกิจวัตรอย่าง
อื่นอยู่ จิตมันก็วิ่งไปรับเอาคำว่า “ลูกจ้าง” กับ “ลูกของพ่อ” มาพิจารณาครั้งแล้วครั้งเล่า จนกระทั่งคิดไปว่า “เราบวชเพื่อ
อะไร เพื่อพ้นทุกข์ หรือเพื่อเพิ่มทุกข์”

ความห่วงหน้าห่วงหลังก็เกิดขึ้น มันเกิดสู้รบกันอยู่ในจิตผลัดกันแพ้ผลัดกันชนะ เราต้องการพบบ่อน้ำ ก็พบแล้ว
เราต้องการพบบ่อเพชรบ่อพลอย ก็พบแล้ว ลงมือตัก ลงมือขุดหรือยัง... อยากได้ของใหม่ แต่ไม่อยากจะวางของเก่า ห่วงวัดก็
ห่วง ห่วงโยมก็ห่วง ถ้าเราจากไปกลัวสำนักเรียนจะร้าง กลัวญาติโยมจะเสียใจ...

เย็นวันหนึ่ง หลังจากทำกิจวัตรร่วมกับเพื่อนบรรพชิตเสร็จแล้ว จึงได้พากันมาที่ใต้ถุนกุฏิหลวงพ่อก็เช่นเคย ฟังหลวง
พ่อพูดเรื่องนั้นเรื่องนี้เป็นคติเตือนใจไปพอสมควรแล้ว ท่านจึงขำเลียงดูข้าพเจ้าและถามขึ้นว่า “ยังมีความกังวลอะไรอยู่
หรือ” ข้าพเจ้าคิดว่า ท่านคงทราบความห่วงหน้าห่วงหลังของเราแล้ว ผู้บอกท่านไปตามตรงดีกว่า จึงประณมมือเรียนท่าน
ว่า

“กระผมยังห่วงสำนักเรียน ห่วงญาติโยม กลัวเขาจะเสียใจ...”

“ญาติโยมนะ เขากลับแต่วัดเขาจะร้าง เขาไม่กลัวเราจะร้างหรอก” หลวงพ่อพูดต่อไปอีก

“ดูแต่เมืองกบิลพัสดุ์ เมืองทเวทนะ เมืองพ่อเมืองแม่ของพระพุทธเจ้า ก็ยังกลายเป็นปามิไซหรือ..”

ข้าพเจ้าประณมมือรับคำท่านโดยมิได้พูด เพราะความจริงก็เป็นเช่นนั้น ดูเหมือนจะได้ยินเสียงกระซิบตามสาย
ลมดังว่ามาเตือน

“คุณเอ๋ย...อย่าห่วงบ้าน ห่วงวัดอยู่นักเลย

จงห่วงชีวิต คิดแสวงหาสัจธรรม

ก่อนที่ชีวิตนี้ จะแตกดับ”

ความเจ็บเกิดขึ้นชั่วขณะ ข้าพเจ้าได้รับฟังโอวาทที่ซึ่งใจพอใจมาก ได้ยินหลวงพ่อบอกว่า “จะอดทนได้
หรือเปล่าหนอ...พอมองเห็นสำหรับกับข้าวที่เคยฉันตั้งอยู่ข้างหน้า จะอด (ไม่ฉัน) ได้หรือเปล่า”

ข้าพเจ้าเข้าใจความหมายในคำพูดของท่าน จึงประณมมือเรียนตอบไปว่า “ถ้าเป็นอาหารที่เคยผ่านมาแล้วอดทน
ได้ขอรับ”

โล่งอกไปที่ สำหรับความกังวล ที่มันเกิดขึ้นรบกวนเราอยู่บ่อยๆ ข้าพเจ้าตัดสินใจแน่นอนแล้ว เราพร้อมแล้วทุก
อย่างที่จะเข้ามาอยู่เพื่อปฏิบัติธรรม แต่จะต้องเข้ามาชนิดที่ตัดบัวให้เหลือใย...

ธรรมะเกิดที่จิต

เมื่อข้าพเจ้าเป็นผู้ที่ยังใหม่ต่อข้อวัตรปฏิบัติ ใหม่ต่อธรรมชาติ ใหม่ต่อการรับฟังโอวาทแบบพระป่า ย่อมพาให้เกิดมีอะไรที่บกพร่องอยู่บ้าง ถือว่าเป็นของธรรมดาแต่ก็จะพยายาม

สองอาทิตย์ผ่านไป วันนั้นจะเป็นวันเพ็ญเดือนห้า ตามปกติแล้วในวันพระเช่นนั้น พระภิกษุสามเณรรวมทั้งอุบาสกอุบาสิกา พวกกันถือเนสัชชิก ถวายการนอนแก่พระพุทธเจ้าเป็นพุทธบูชาตลอดทั้งคืน

คืนนั้นหลวงพ่อบ้านธรรมมาสน์ ท่านนั่งหลับตาเทศน์ ตั้งแต่เวลาประมาณ ๓ ทุ่มครึ่ง จนกระทั่งถึงตีหนึ่ง ข้าพเจ้านั่งฟังด้วยความสบายใจ เพราะความเป็นผู้ใหม่ รู้สึกปวดหลัง ปวดเอวและปวดบั้นท้าย จึงต้องกราบพระประธาน เดินออกจากศาลาไปทำธุระเสร็จแล้ว เดินมาเฝ้าอยู่ข้างๆศาลา ยืนฟังผนังศาลา ฟังหลวงพ่อบ้านเทศน์ไปด้วย วันนั้นหลวงพ่อบ้านเทศน์เป็นที่จับใจมาก ตอนนั้นท่านเทศน์ว่า

“การปฏิบัติธรรมนั้น บางทีโยมแก่ๆ อาจจะไม่สบายใจเกิดความหนักใจ ไม่สบายใจเพราะคิดว่าตนเองท่องจำไม่ได้ สวดไม่ได้ แก่แล้วคำความจำไม่ดีหลงๆ ลืมๆ อันที่จริงแล้วเมื่อเรายังหายใจอยู่เคลื่อนไหวได้อยู่ ยังรู้จักเผ็ด-เค็ม รู้จักร้อน-หนาวอยู่ ก็ปฏิบัติธรรมได้ มันเป็นเรื่องทั้งนั้น ข้อสำคัญทำให้มันเกิดตัว “พอ” ขึ้นมา ธรรมะคือความพอดี เช่นจะกินอาหารทำคำข้าวให้มันพอดีก็จะได้สะดวก มันก็เป็นธรรม แต่ถ้าทำคำข้าวให้เล็กเท่าเม็ดพุทรา หรือโตเท่าไข่ไก่มันไม่พอดี มันก็ไม่เป็นธรรมะ จะตัดเสื้อ-กางเกงก็เหมือนกัน ให้มันพอดีกับคนที่จะใช้ คนโตตัดตัวเล็ก มันก็ไม่ได้ คนเล็กตัดตัวโตมันก็นั่งรุ่มร่ามไม่เข้าท่า แม้แต่ถุงเสื้อผ้าที่ไม่เหมาะสมกับเพศวัยของตนมันก็ไม่พอดู มันผิดธรรมะ เสื้อผ้าที่เอาจมาวัด เมื่อมันไม่ขาดไม่สกปรกก็ใช้ได้ ในเมื่อเรามันจน จะไปหาของราคาแพงๆ เกินฐานะของตนมาใช้มันก็ลำบาก ยิ่งไปที่ยวลักษณะ ปล้นจี้เอาของเขามาเป็นของเรา ยิ่งสร้างเดือดร้อนใหญ่ มันเลยไม่เป็นธรรมะ

การพูดจาก็เหมือนกัน ให้มันพอดีกับเพศกับวัยของตน ระวังคำพูด พูดความจริง พูดสิ่งที่มีประโยชน์ไม่กระโชกโชกฮาก ไม่หยาบคาย รู้ตัวว่า เรากำลังพูด พูดเรื่องอะไร พูดกับใคร ให้เหมาะแก่ผู้ฟัง ๆ แล้วก็สบายใจ ผู้พูดก็สบายใจ

ส่วนเรื่องใจ เราก็ระวังไม่ให้เกิดความต้องการเกินพอดี เกินฐานะ เกินสิทธิ์ที่เราจะได้รับ เมื่อต้องการก็แสวงหาในทางที่ถูกที่ควร ได้มาก็ไม่ได้ดีใจจนเกินไป ของเสียไปก็ไม่เสียใจจนเกินไป ไม่ปล่อยใจให้หลงระเหิงไปตาม รูป เสียง กลิ่น รส และสัมผัส จนกระทั่งรู้ว่า อะไรมันเข้ามาในใจ ทำใจให้ขุ่นมัว เศร้าหมอง วุ่นวาย ก็รีบไล่สิ่งเหล่านั้นให้มันออกไปจากใจให้ได้ เท่านั้นมันก็ถูกธรรมแล้วได้ปฏิบัติธรรมแล้ว ใจทางเรานี้สำคัญมาก มันเป็นนายของกาย มันเป็นนายของทุกสิ่งทุกอย่าง จะทำดี พูดดี ก็อยู่ที่ใจ ทำร้าย พูดร้าย ก็อยู่ที่ใจ ฉะนั้นเราจึงต้องฝึกมันด้วยการนั่งสมาธิ ด้วยการเดินจงกรม ด้วยการพิจารณา”

ข้าพเจ้ายืนฟังผนังศาลาฟังท่านเทศน์มาแค่นี้ ก็เกิดความคิดว่า “วันนี้หลวงพ่อบ้านเทศน์ฟังเข้าใจง่ายดี ยกเอาธรรมะที่ลึกล้ำมาทำให้เราฟังง่าย เข้าใจง่าย เราจำเอาไปเทศน์ให้โยมทางบ้านฟัง เห็นจะดี”

เวลาผ่านไปยังไม่ถึงนาที ก็ได้ยินหลวงพ่อบรรยายไปว่า “การฟังเทศน์นั้น เรื่องจะจำเอาของผู้ขึ้นไปพูดให้คนอื่นฟังนั้น อย่างเลย...ธรรมะของเป็นเอง เกิดขึ้นทางจิต ที่จิต พระพุทธเจ้าตรัสรู้ทางจิต บรรลุธรรมทางจิต ด้วยการฝึกจิต ธรรมะต้องเกิดจากการภาวนาจึงจะมีประโยชน์ ส่วนธรรมะที่จำเขามา อันเกิดจากสัญญา มีค่าน้อย...”

เจอเข้าอีกแล้วใหม่ละ หลวงพ่อนั่งหลับตาเทศน์อยู่บนธรรมาสน์ เราก็ยืนฟังผนังฟัง คิดของเราอยู่ข้างนอก แต่ทำไมโดนท่านจี้เข้าให้ คล้ายกับท่านคอยไล่ต้อนจิตของเราอยู่ทุกขณะ ทั้งๆที่ท่านก็ทำของท่านอยู่อย่างหนึ่ง แต่ท่านก็ทราบเรื่องของเราที่คิดอีกเรื่องหนึ่งจนได้ ข้าพเจ้าจึงเกิดความเกรงกลัวท่าน จะนึกคิดอะไร ต้องระวัง...ทั้งเกิดความเคารพในท่านเพิ่มมากขึ้น...

คิดดูอีกที พลังจิตของหลวงพ่อก็เหมือนกับเรดาร์ คอยเที่ยวสอดส่องตรวจตราดูจิตของข้าพเจ้าอยู่เสมอ แม้แต่จะคิดอะไรก่อนจำวัตร พอรุ่งเช้าก็โดนท่านพูดต้อนเอา จนต้องหยุดคิดในเรื่องนั้น...แม้ว่าท่านจะมีได้บอกตรงๆ แต่พอท่านพูดไปๆ ก็มาลงเอกับเรื่องที่เราคิดและได้แก้ไขทันที่ เพราะพลังจิตอันสูงส่งประกอบด้วยเมตตา ย่อมหลังธรรมธाराสู่มวลศิษย์ ซึ่งกำลังตกอยู่ในห้วงเหวแห่งความกังวลเสมอ บางครั้งท่านเคยพูดสัพยอกว่า...

“มหา...ม้าพยศนี้ ถ้าเราฝึกได้ มันวิ่งดีนะ”

ข้าพเจ้าฟังแล้ว ก็ทำตามปริบๆ ไม่ได้พูดอะไร...ซึ่งระยะเวลาประมาณครึ่งเดือน ก็ทำให้ความสงสัยว่า “พระกรรมฐานท่านมีดีอะไร” ได้หายไปจากจิตของข้าพเจ้าแล้ว ข้าพเจ้าขอยุติ “หนึ่งเดือนในป่าพง” ไว้เพียงเท่านี้ก่อน โอกาสหน้าคงจะได้บันทึกต่อขอฝากคติธรรมไว้ว่า

ดู, ฟัง, ดม, ลิ้ม ชิมรส

ปรากฏ ถูกต้อน หมองจิต

ปล่อยว่าง วางละ อย่าคิด

หมดพิษ ใจเย็น เห็นธรรม

สุขสงบ พบเห็น เคนชัด

ปฏิบัติ ตามธรรม นำส่ง

เย็นกาย เย็นใจ มั่นคง

อาจอง สดชื่น รื่นฤทัย...

คารวะธรรม

คืนนั้นที่ข้าพเจ้าได้รับข้อคิดจากหลวงพ่อกษณะยืนฟังผนังศาลาอยู่ ว่า “การฟังเทศน์นั้น...เรื่องจะจำเอาของคนอื่นไปพูดให้คนอื่นฟังนั้น อย่าเลย...ธรรมะของเป็นเอง เกิดขึ้นทางจิต ที่จิต พระพุทธเจ้าตรัสรู้ทางจิต...ฯลฯ ธรรมะต้องเกิดจากการภาวนา จึงจะมีประโยชน์ ส่วนธรรมะที่จำเขามาอันเกิดจากสัญญา (ตำรา) มีค่าน้อย...”

ข้าพเจ้าฟังแล้วรู้สึกสะดุ้ง คิดว่า เอ...ขนาดเราคิดแค่นี้ ก็ยังโดนหลวงพ่อก็จี้เข้าแล้ว ขึ้นยืนฟังอย่างนี้ถือว่าประมาทต่อธรรมะอยู่ เข้าไปข้างในดีกว่า...จึงเดินเข้าสู่ศาลาการเปรียญ กราบพระประธาน นั่ง ณ ที่เดิมฟังเทศน์ท่านต่อไป...

พูดถึงเรื่องการกราบไหว้ หลวงพ่อกษณะสอนไว้ว่า “การกราบไหว้นี้ บางคนเห็นว่าไม่สำคัญอะไร หารู้ไม่ว่าเป็นการปฏิบัติธรรมอย่างหนึ่งในส่วนแสดงคารวะธรรม ด้วยความอ่อนน้อมถ่อมตน เป็นการสร้างนิสัยมิให้กระด้างกระเดื่อง ไม่เป็นคนขี้เกียจขี้เกียจง่าย เป็นการฝึกให้มีสติอยู่เป็นประจำ ถือว่าเป็นมงคลประเภทหนึ่งด้วย จะเข้ามาในศาลาก็กราบเสียก่อน จึงทำอย่างอื่น จะออกจากศาลาก็กราบเสียก่อน จะลงจากกุฏิก็กราบ ถ้าหากผลออกไปลืมกราบ จนลงมาจากกุฏิแล้วก็ตาม ต้องบังคับตนให้ขึ้นไปกราบเสียก่อน ทำอย่างนี้ไม่ใช่ทำเล่นนะ นั่นแหละเป็นการปฏิบัติธรรม...ถ้าเรื่องง่ายแค่นี้ยังทำไม่ได้ เรื่องที่ยากกว่านี้จะทำได้อย่างไร ขนาดดุ้นฟันยังถือไปไม่ได้ ท่อนไม้ที่หนักกว่านี้จะสู้ไหวหรือ? นักปฏิบัติธรรมจะต้องไม่ประมาท...”

คืนนั้นการฟังเทศน์หลวงพ่อกษณะยามดึก รู้สึกว่าจิตของเราไม่ค่อยยอมรับ แต่กลับเอาคำพูดของท่านที่ว่า “ธรรมะเกิดขึ้นที่จิต...ด้วยการฝึกจิต...” ดังก้องอยู่ในส่วนลึกของจิต ข้าพเจ้าจึงคุ้ขาเข้านั่งสมาธิต่อไป แต่มันแปลกแม้แต่เสียงนาฬิกาข้างฝาผนังดังตึกๆ...ก็กำหนดฟังไปคล้ายเป็นเสียงดังว่า **ธรรมะเกิดที่จิต ด้วยการฝึกจิต...**

หลวงพ่อกษณะอยู่จนกระทั่งตี ๓ เศษๆ จึงลงจากธรรมาสน์ได้เวลา ๐๓.๐๐ น.เสียงระฆังดังกังวานไปทั่วป่า ฟังแล้ววิเวกวังเวง สลับกับเสียงไก่ขันเป็นระยะๆ สัตว์ปีกแข็งบางชนิดกรีดร้องเสียงแหลม รู้สึกวิเวกหวิว...เสียงเหล่านั้นเกิดขึ้นแล้วก็ลจจางเลือนหายไปในความมืด...ความมืดจะกลืนกินหมดทุกอย่างทุกอย่างแม้แต่ตัวมันเอง แสงริบหรี่แห่งเปลวเทียนหน้าพระประธาน พอจะส่องแสงให้มองเห็นภิกษุ สามเณร และอุบาสกอุบาสิกา ภายในศาลาอย่างเลือนราง ทุกๆท่านต่างมุ่งมั่นบำเพ็ญภาวนาด้วยความสำรวมระมัดระวัง ดังหนึ่งสิ่งไรชีวิตประดิษฐ์อยู่นั้น...

ในราตรีนั้น บรรดาเพื่อนร่วมปฏิบัติธรรมทั้งหลาย จะมีใครบ้างเกิดความรู้สึกนึกคิดโดนหลวงพ่อกษณะ-ดาก-เหล่าเออ อย่างข้าพเจ้าบ้างก็สุดจะหยั่งทราบได้ แต่เท่าที่สังเกตก็เห็นว่าทุกๆท่านแสดงความพึงพอใจ โยมผู้อยู่ในวัยสูงอายุ ไม่เห็นใครแสดงอาการเหน็ดเหนื่อยเมื่อยล้า ยังกระปรี้กระเปร่าดี เห็นจะเป็นเพราะได้ดีมีรสพระสัทธรรม เป็นผลให้เกิดความสงบสุขตามฐานะภาวะของตน ดังภาษิตอีสานที่ว่า “คนหมดบ้านกินน้ำสาบเดียว เทียวทางเดียวบเหยียบสอยกัน” หมายความว่า คนทั้งหมู่บ้านมาดื่มมาใช้น้ำเดียวกันแต่ต่างคนต่างอิม เดินทางเส้นเดียวกันแต่ต่างคนต่างก้าวเดินไม่ทับรอยเท้ากัน ทุกคนยอมมุ่งสู่จุดหมาย ใครจะถึงไวถึงช้าก็แล้วแต่กำลังตน

เมื่อข้าพเจ้ามีโอกาสสอยไถ่ลัดชิดหลวงพ่อนานวันเข้า ยิ่งทำให้เกิดความประทับใจ เพิ่มความเลื่อมใสมากยิ่งขึ้น ได้เห็นจริยวัตรอันงาม วาจาที่นุ่มนวลชวนฟังที่หลั่งออกมาด้วยพลังแห่งเมตตา สรรหาเอาธรรมะที่ก่อเกิดประโยชน์สุขมา

สอนให้ซาบซึ้งถึงใจ เปรียบเหมือนสายธารอันกว้างใหญ่ พร้อมทั้งจะยื่นความสดชื่นชุ่มฉ่ำแก่อกันตักะผู้มาสู่ได้ทุกเวลา พาให้เขาเหล่านั้นได้รับประโยชน์อันค้ำค่า ที่อุตสาหกรรมเดินทางมานมัสการ ข้าพเจ้ารำพึงว่าเหมาะสมแล้ว ที่หลวงพ่อดำเนินตั้งแต่หัวโมงแรกที่มากกราบท่านว่า “จะคูอะไรต้องคูให้นาน ๆ นะมหา หากคูเพียงประเดี๋ยวเดียวแล้วจะไม่เห็น”

ทำไมหรือ? หลวงพ่อดำเนินอนอย่างนั้น เห็นจะเป็นเพราะว่าก่อนที่เราจะมาหาท่านเป็นเวลาหลายเดือนและหลายปี เรามักจะมีความสงสัยอยู่เสมอว่า “หลวงพ่อบ้านมีอะไรดี? ความรู้ก็เพียงนักธรรมเอก (บ้านนอก) เท่านั้น แต่ทำไมเล่า จึงมีคนไปหาท่านจำนวนมากทั้งชาววัดและชาวบ้าน และเพิ่มจำนวนมากขึ้นเรื่อยๆ...”

คงจะเป็นเพราะหลวงพ่อบ้านความสงสัยอันเกิดในจิตของเรามานานแล้วนี่เอง ที่ข้าพเจ้าหาคำตอบไม่ได้มี แต่สงสัยว่าไปจะไม่ให้สงสัยอย่างไรได้ เพราะข้าพเจ้าภูมิโหลงโหลในรูปม้ามานาน ทั้งยังตั้งสถานที่แจกรูปม้ามานานเป็นเวลาตั้ง ๑๒ ปี แต่ก็นึกดีใจอยู่บ้าง ที่เราได้เดินผ่านบันไดขั้นต้นๆ มาแล้ว เป็นผลผลักดันให้ใช้ความพยายามก้าวต่อไป... แต่จะก้าวไปได้มากเพียงใดแค่นั้นนั้น ก็ขอจงปล่อยให้เป็นเรื่องเฉพาะตนเถิด...

หลวงตาสอนมวย

ในระยะเดือนแรก ที่ข้าพเจ้ามาพักอยู่ที่วัดหนองป่าพง ชนิดแบบกรรมฐานชิมลอง กำลังอยู่ในระหว่างตัดสินใจว่าจะเดินหน้าหรือถอยหลังนั่นเอง เข้าวันหนึ่ง จวนจะถึงเวลาออกบิณฑบาตตามปกติ หลวงพ่อดำเนินอนุญาตให้ติดตามท่านไปทุกวัน วันนั้นมีหลวงตารูปหนึ่ง นามว่าหลวงตามา แต่หลวงพ่อบ้านชอบเรียกว่า (หลวงตาลาด) พ่อลาด เพราะพื้นเพแกอยู่บ้านกุดลาด พระเณรส่วนมากจึงจำชื่อได้ว่า “พ่อลาด” และเรียกอย่างนั้นเรื่อยมา

ตามที่หลวงพ่อบ้านเคยพูดให้ฟัง หลวงตารูปนี้มีประวัติที่น่าศึกษามากทีเดียว แกเป็นชาวนาที่ขยันหมั่นเพียรในการทำงาน สร้างชีวิตสร้างครอบครัวให้มีฐานะดี มีเงินทองมากพอสมควรหนึ่งในหมู่บ้าน ต่อมาภรรยาแกเริ่มป่วย แกก็ยังพูดด้วยความเชื่อมั่นว่าให้มันป่วยลง เงินภูมิพ่อบ้านจะรักษา มีหมอดีๆ ที่ไหน กูจะไปเชิญมารักษาให้หายให้จงได้...

แต่แล้วใดๆในโลกล้วนอนิจจัง หลวงพ่อบ้านเคยพูดว่า “ทุกสิ่งทุกอย่างมันไม่เป็นไปตามความคิด แต่มันจะเป็นไปตามทางที่มันจะเป็น...” ภรรยาพ่อลาดป่วยมานาน มองดูอาการนับวันแต่จะรุนแรงยิ่งขึ้นไม่มีวันจะหายได้ ทั้งเงินทองที่มีอยู่เอามาใช้จ่ายพยาบาลรักษา ก็นับวันจะลดน้อยถอยลง ภรรยาก็ถึงแก่กรรมจากไปเสียแล้ว

พ่อลาดรู้สึกได้ว่าได้รับความกระทบกระเทือนในอย่างหนัก โศกเศร้าเสียใจ กินไม่ได้นอนไม่หลับ มีความทุกข์ทรมานมาก เมื่อนึกถึงอดีตที่เคยก่อสร้างตัวมากับภรรยา ยิ่งทำให้มีความทุกข์ยิ่งขึ้น พ่อลาดปรารถนากับตัวเองว่า...ไม่น่าเลย ทำไมด่วนจากไปเร็วนัก...แต่หาว่าไม่รู้ว่าการปฏิบัติธรรมได้สอนธรรมะที่แท้ให้แล้ว...แต่เขายังไม่รู้เรื่องเท่านั้น แกจึงปรารถนากับตนเอง...เมื่อก่อนนี้เราเข้าใจว่าเมียเรา เงินทองของเรา เรือกสวนไร่นาของเรา แต่ทุกสิ่งทุกอย่างมันห้ามตายไม่ได้...ไม่รู้จะทำไปทำไมอีก อายุเราก็ป็นนี้แล้ว ถ้าแม้แต่โศกเศร้าเสียใจอยู่อย่างนี้ เห็นว่าชีวิตของเราจะสั้นแน่ๆ เพราะความทุกข์ทรมานมันเล่นงานเราแทบจะทนไม่ไหว...เราควรหาทางแก้ไข...

ด้วยความเคารพนอบน้อม ข้าพเจ้าจึงพูดว่า “ไม่หอรอก...ผมไม่ได้พูดด้วยเจตนาพยาบาท แต่พูดในลักษณะขอขอบคุณที่พ่อลาดสามารถแค่นี้ได้ชื่นใจ ไชยมลลูกโป่งของผมได้ ทำให้เบาสบายขึ้นตั้งเยอะ ที่ตรงนั้นต่อมา กลายเป็นที่สำคัญเสียด้วยสิ...”

คิดอีกทีก็ดีหน่อยตรงที่เหตุการณ์เกิดขึ้นวันนั้น ไม่มีใครทราบเรื่อง มีคู่อริ ๒ รูปเท่านั้น ถ้าหากมีอยู่ด้วยกันได้ ยินไปหลายรูป ก็ไม่แน่ว่าชาวพ่อลาดไชยมพิชของมหาจะไม่กระจายไปทั่ววัด เพราะอาจจะมีลูกศิษย์หลงพอนึกเขม่น ข้าพเจ้าอยู่บ้าง เพราะอะไรหรือ? ก็เพราะว่ากิริยามารยาทตลอดทั้งคำพูดจาของข้าพเจ้านั้น ยังมีสภาพเป็นพระนักเรียน นักสอนอยู่ ยังไม่เข้ามารยาทของผู้ปฏิบัติธรรม เรื่องนี้พูดไปแล้วถ้าหากใครยังไม่เคยเข้ามาสัมผัสสนานๆ อาจจะไม่เข้าใจ เพราะเป็นปัจเจกตั้งชนิดหนึ่ง อีกรอยางดูผ้าที่ใช้ก็สีเหลืองต่างจากเพื่อนบรรพชิตในวัดทั้งหมด ดูแต่วันแรกที่ข้าพเจ้าเข้ามาเยี่ยม ไก่ปามันยังระแวงสงสัยทำท่าหลอกแหลก คิดอีกทีก็เหมือนมีกาดัวหนึ่ง หลงพลัดเข้ามาอยู่กับฝูงหงส์ฉะนั้น

เมื่อหลงตาไม่ยอมบอกก็ไม่เป็นไร เราก็เกิดมานะขึ้นมาว่า เราก็ศิษย์มีครู อยากให้เราต้องพยายามช่วยตัวเอง ดีกว่า ทำให้ระลึกถึงพระพุทธองค์ที่ตรัสไว้ว่า “เราอาจอาศัยอาหารเพื่อละอาหาร อาศัยต้นหาเพื่อละต้นหา อาศัยมานะเพื่อละมานะได้ แต่เมณุนให้ชักสะพานเสีย (อาศัยเพื่อละไม่ได้)...” ตั้งแต่วันนั้นมา ข้าพเจ้าคิดถึงเช้าวันนั้นเมื่อใด เหมือนมีใครมากระซิบบอกข้างๆ หนูว่า

เจ็บแล้วจำ	ทำผิด	แล้วรีบแก้
ตรองให้แน่	คิดให้ถูก	รีบปลุกฝัง
สร้างความคิด	พูนทวี	มีพลัง
ชีพเรายัง	ต้องชวนขยาย	ช่วยตนเอง...

หลังจากทำวัตรเย็นแล้ว หลวงพ่อจะมีระเบียบให้ภิกษุรูปหนึ่งขึ้นธรรมาสน์ อ่านหนังสือบุพพสิกขาวรรณาวินัย กถา ให้พวกเราฟัง เพื่อจะได้จดจำนำไปทำตาม เป็นตอนๆไป ถ้ารูปใดสงสัยก็สอบถามหรือบางคืนหลวงพ่อบรมเรื่องวินัยที่จำเป็นแก่การปฏิบัติธรรม หนังสือเล่มนี้(บุพพสิกขาวรรณาวินัยกถา) ปรากฏว่าสมัยเป็นนักเรียน เป็นครูสอนปรีชาอยู่ ไม่เคยได้เรียนหรือได้อ่านผ่านสายตาเลย และเป็นตำราที่เมื่อคราวหลวงพ่อบอกปฏิบัติครั้งแรก ได้พบพระอาจารย์ ๒ รูป ที่เป็นชาวเขมร ได้แนะนำไว้ว่า “ท่านอาจารย์ชา ตำราเกี่ยวกับระเบียบวินัยที่ควรศึกษา พอเหมาะแก่ผู้ปฏิบัติธรรม เป็นแนวทาง ควรยึดถือหนังสือเล่มนี้เป็นหลัก ทางฝ่ายกัมพูชา พระเณรและเด็กวัด ก็ศึกษาหนังสือเล่มนี้...”

หลวงพ่อก็ศึกษาระเบียบวินัยจากหนังสือเล่มนี้ และได้รับความรู้ความฉลาดพอสมควรแก่การปฏิบัติ เมื่อไปกราบฟังธรรมกับหลวงปู่มั่น ภูริทัตโต ก็ยังซาบซึ้งในปฏิปทาที่น่าเลื่อมใส ที่อยู่ในเส้นทางแห่งธรรมวินัยของท่าน เป็นเครื่องยืนยันในการปฏิบัติที่พอเหมาะพอดี เมื่อหลวงพ่อบอกได้มาอยู่วัดหนองป่าพง ก็ได้ให้พระเณรศึกษาวินัยจากหนังสือเล่มนี้ แม้แต่สาขาวัดหนองป่าพงทุกสาขาที่อยู่ในสภาพเดียวกัน ถ้าหากพระภิกษุสามเณร ผู้ศึกษาปฏิบัติธรรมท่านใด ยังสงสัย

การรักษาระเบียบวินัยที่หลวงพ่อกำลังทำมาแล้ว และแนะนำลูกศิษย์ให้ทำตามนั้น ก็โปรดเข้าใจตามนี้ด้วย ข้าพเจ้าขอฝากข้อคิดไว้ว่า ท่านผู้หวังความเจริญก้าวหน้าในการปฏิบัติธรรม ตลอดจนทั้งชาวบ้านผู้ใคร่รู้หลักการอุปถัมภ์บำรุงพระภิกษุสามเณรที่ถูกต้องแล้ว ก็เป็นการสมควรอย่างยิ่งที่จะหามาอ่าน เพื่อรู้แนวทางเอาไว้เป็นการดีที่สุด

ประการมกับลูกศิษย์หลวงพ่อ

บัณฑิตกล่าวว่า ความสำคัญว่าตนดี ตนฉลาด ตนเก่ง เลยกกลายเป็น คนอวดดี อวดฉลาด อวดเก่ง เมื่อเขาอวดหมดแล้ว จึงไม่มีอะไร จึงเป็นคนหมดดี หมดฉลาด หมดความเก่งไป คนมีทรัพย์เขาไม่เอาทรัพย์ออกอวด แต่เขาจะรักษาทรัพย์ไว้ รู้จักใช้จ่ายทรัพย์ไปในทางที่ถูกต้องอันใด คนมีความดี ความฉลาด ความเก่ง เขาก็รู้จักรักษาไว้และใช้ทำประโยชน์แก่ตนเองและสังคม ย่อมเป็นที่ชื่นชมยินดี น่าเคารพ น่ารัก น่านับถือ ของคนทั่วไปฉันนั้น

เมื่อวันแรกที่ข้าพเจ้าตั้งใจมาทดลองปฏิบัติที่วัดหนองป่าพง ก็ยังโดนหลวงพ่อดูใจว่า “มาอยู่กับผมก็ดี แต่อย่าแบกพัด แบกยศ แบกคัมภีร์(ตำรา) เข้ามา เอาทิ้งไว้นอกวัดโน้น...” ถึงแม้จะโดนท่านชูดเกล้าไข่มอบออกจากลูกโป่ง แต่ความหนักบางอย่างเราก็ยังแบกอยู่ ไม่ยอมวางลงง่ายๆ เพราะเรามีความเข้าใจผิดคิดดูหมิ่นพระเณรผู้อยู่ป่า ว่าไม่ค่อยได้ศึกษาทฤษฎีมากเหมือนเรา หว่าท่านเหล่านั้นไม่รู้เรื่องทางฝ่ายปริยัติธรรม จึงมีนักแสดงธรรมบางรูปกล้าประกาศบนธรรมาสน์ว่า “พระกรรมฐานจะมีดีอะไร มัวแต่นั่งหลับตาอยู่ในป่า...” จนทำให้คนฟังพลอยเห็นดี เอออออกไปตามนั้น คิดดูแล้วก็น่าเป็นห่วงมาก

ถ้าจะพูดไปว่าไม่ได้ศึกษามากก็มีส่วนถูก แต่การศึกษานั้นมี ๒ ประเภท ประเภทแรกศึกษาธรรมวินัยตามตำราตามหลักสูตรที่ท่านผู้รู้แต่งไว้ มีความรู้ เข้าสอวัดความรู้ จนกระทั่งได้รับการรับรองว่าสอบได้ (ด้วยใบประกาศ) เกิดความภูมิใจว่า เรารู้แล้ว เราได้แล้ว แต่การกระทำตามที่รู้เป็นอีกเรื่อง ประเภทที่สอง เป็นการศึกษาศาสนาจากธรรมชาติ ศึกษาจากสิ่งแวดล้อมตัวเอง เรื่องภายในตัวเอง เพื่อปรับปรุงตัวเองให้เหมาะสมถูกต้องดีงาม โดยมีครูอาจารย์เป็นผู้ทำให้เห็นเป็นตัวอย่าง จะได้ศึกษาจากตำราบ้างก็พอประมาณ เป็นการศึกษามุ่งสู่การปฏิบัติธรรม หลายท่านจึงมิได้มุ่งเข้าสอบธรรมวัดความรู้ แต่สอบทานการกระทำ คำที่พูด ความนึกคิดของตนเองอยู่ตามป่าเขาลำเนาไพร ที่ท่านสมภารลงบัญชีสอบก็มีอยู่ สมัยนี้ตำรับตำราหาง่าย ไม่เห็นมีกฎระเบียบอะไรที่จะห้ามพระเณรผู้อยู่ป่า ไม่ให้เอาตำรับตำราไปอ่านไปศึกษา เมื่อท่านศึกษาแล้ว แม้จะมีได้ส่งชื่อเข้าสอบตามบัญชี ก็จะเป็นคนดีไปไม่ได้เสียหรือ ขอให้ท่านผู้อ่านโปรดมองกันด้วยความบริสุทธิ์ยุติธรรมบ้างเถิด

ครั้งหนึ่งมีการสอบธรรมประจำปี ได้มีพระภิกษุสามเณรเป็นจำนวนหลายร้อยรูปมาประชุมกัน ข้าพเจ้าได้ยินพระเถระผู้ฉลาดรูปหนึ่งได้ให้โอวาท ตอนหนึ่งท่านพูดเน้นว่า “การศึกษาเล่าเรียนนั้น เป็นการทำให้คนมีความรู้ความฉลาดสามารถรักษาพระพุทธศาสนาไว้ได้ ส่วนการปฏิบัติเป็นเพียงผลพลอยได้เท่านั้น...” ข้าพเจ้าได้ยินถึงกับงง เกิดความคิดถามตนเอง “ที่ท่านรูปร่างนั้นประกาศอย่างนั้น ในสมาคมเช่นนี้ เพื่อเป็นการพูดให้กำลังใจแก่นักเรียนที่มาสอบ หรือว่าท่านพูดจากใจจริงตามความรู้ความเข้าใจของท่านจริงๆ...” ข้าพเจ้ายังสงสัย บางครั้งข้าพเจ้าก็เก็บเอาคำพูดวันนั้นมาคิด ตาม

ประชาชนชอบคิด (แต่ไม่เป็นพิษจนเป็นประสาทรอก) คิดหาเหตุผล ภาษาพระท่านเรียกว่า ภาวนาเหมือนกัน ท่านผู้อ่านลองภาวนา...

๑. การเดินทางไกล สมมติว่าเราต้องการเดินทางเข้าไปชมกรุงเทพฯ ก็ต้องศึกษาว่าจะเดินทางด้วยวิธีใด เดินทางด้วยรถไฟ รถยนต์ หรือเครื่องบิน พาหนะเหล่านั้นมีกี่ชนิด เราเอารูปมาดูให้เข้าใจ แล้วเอารูปสถานที่กรุงเทพฯ มาดู ศึกษาให้รู้ว่าอยู่ถนน ตรอก ซอยอะไร นั่งดูรูปอยู่ที่บ้าน ท่านผู้อ่านคิดว่าจะถึงกรุงเทพฯ ได้หรือยัง หรือต้องเดินทางอีกต่างหาก มีรูปอยู่ในมือจะถือว่ามีรถยนต์ รถไฟ เครื่องบิน หรือยัง?

๒. การกินอาหาร เราเป็นเพียงเรียนรู้จากตำรา อาหารในโลกมีกี่ประเภท กี่ชนิด เช่น อาหารไทย-จีน-ญี่ปุ่น-ฝรั่ง เป็นต้น รู้ด้วยว่าอาหารเหล่านั้นทำด้วยอะไร ทำอย่างไร เมื่อรู้เรื่องอาหารแล้วก็พอแล้ว ไม่ต้องหาอาหารมากิน ความรู้นั้นก็สามารถรักษาชีวิตไว้ได้แล้ว พอแล้ว...ถึงท่านผู้อ่านจะรับรองว่าพอแล้ว ข้าพเจ้าก็ไม่เล่นด้วย จำจะต้องแสวงหาอาหารมากิน กลัวจะไม่ได้เดินบนดินอย่างคนอื่นเขา

๓. การทำงาน เมื่อเราศึกษาดูว่า การงานมีทำนา คำขาย รับราชการ เป็นต้น เพื่อดำรงชีวิตอยู่ เช่น การทำนา รู้ว่าอุปกรณ์การทำนามีสิ่งต่างๆ เช่น มีควาย จอบ เสียม คราด ไถ มีพันธุ์ข้าว ฝึนนา มีนาหลุ่มนาดอน เงามองเห็นสิ่งเหล่านั้นตามรูปภาพเป็นตำรา เท่านั้นก็จะรักษานาไว้ได้ รักษาชีวิตไว้ได้ โดยไม่ต้องออกแรงทำงาน...เท่านั้นพอหรือยัง?

๔. การเงิน เงินเป็นปัจจัยที่เราจะต้องอาศัยดำรงชีพอยู่ เราก็ศึกษาดูว่ามีกี่ประเภท ประเภทไหนบ้าง เช่น ของไทย ธนบัตรใบละห้าร้อย ใบละร้อย ใบละยี่สิบ ใบสิบ เหรียญห้าบาทหรือหนึ่งบาท เราเอารูปมันมาศึกษาจนจำได้ และรู้ว่าในธนาคารเหล่านั้นๆ มีร้อยล้าน พันล้าน เราศึกษาให้รู้ รู้แล้วก็พอ ไม่ต้องทำงานหาเงิน เพราะการรู้เรื่องของเงินก็สามารถรักษาชีวิตครอบครัววงศ์ตระกูลไว้ได้แล้ว ส่วนการไปทำงานได้เงินไม่สำคัญอะไร เป็นเพียงผลพลอยได้นิดๆ หน่อยๆ เท่านั้น ท่านผู้อ่านพอจะเชื่อได้ใหม่ว่า เป็นแต่เพียงเรียนรู้แล้วก็พอ ไม่จำเป็นต้องใช้ความรู้นั้นไปสร้างสรรคอะไรชีวิตก็ดำรงอยู่ได้...พูดเรื่องอื่นมานาน หันเข้ามาพูดเรื่องปะทะคารมกับลูกศิษย์ท่านดีกว่า

บ่ายวันหนึ่ง เนื่องจากข้าพเจ้าเป็นคนชอบสงสัย ทั้งเข้าใจว่าความเห็นของตนถูกต้องเสมอ...ขณะที่พักอยู่ใต้ต้นไม้กลางลานวัด มีลูกศิษย์หลวงพ่อนั่งอยู่ด้วยกัน อายุพรรษาใกล้เคียงกันกับข้าพเจ้า ข้าพเจ้าจึงได้พูดปรารภขึ้นว่า “นี่นะท่าน ผมขอถามหน่อยเถอะ กฎกติกาที่หลวงพ่อดังไว้มีอยู่หลายข้อ แต่ข้อที่ว่าห้ามรับเงินและทองและห้ามเก็บไว้เป็นของเพื่อตน ห้ามซื้อขายแลกเปลี่ยน ผมว่ามันหนักข้อไปหน่อย ถึงคราวจำเป็นจะไม่ลำบากไปหรือ?”

ลูกศิษย์หลวงพ่ “ไม่หนักหรอกพอดี จำเป็นอะไร?”

ข้าพเจ้า “เช่นเวลาเราต้องการจะไปเยี่ยมญาติ ก็ไม่มีค่ารถ”

ลูกศิษย์หลวงพ่ “ท่านบวชมาเพื่อเยี่ยมญาติหรือ พระพุทธเจ้าทรงอนุญาตให้คนบวชมาเพื่อเที่ยวไปเยี่ยมญาติคนนั้นคนนั้น อย่างนั้นหรือ?”

ข้าพเจ้า “ก็สมมติว่าญาติผู้มีพระคุณป่วย จะทำเป็นใจดำเฉย ไม่ไปเยี่ยม เป็นการสมควรหรือ?”

ลูกศิษย์หลวงพ่ “จะไปสมมติทำไม ในเมื่อเรื่องยังไม่เกิดมี ไม่ต้องสมมติ”

ข้าพเจ้า “ถ้าเผื่อว่าเกิดขึ้นจริงๆ จะทำอย่างไร?”

ลูกศิษย์หลวงพ่ “ถ้าเกิดขึ้นจริงก็ไปปรึกษาหลวงพ่ ท่านจะช่วยแก้ไขให้ ขอสำคัญอย่าไปเที่ยวสมมติเรื่องให้ยุ่งใจเปล่าๆ”

ข้าพเจ้า “ถ้าเราอยากฉันถ้วยเดียว จะเอาอะไรซื้อล่ะ?”

ลูกศิษย์หลวงพ่ “ก็เราวชเข้ามาเพื่อฉันอาหารเท่านั้นหรือ?”

ข้าพเจ้า “เวลาเราออกธุดงค์เหนื่อยมาไม่มีค่ารถ”

ลูกศิษย์หลวงพ่ “มีเท่าที่เดินไป เหนื่อยก็หาที่พักพอเหมาะสม ไม่รู้จะรีบร้อนไปศึกสงครามที่ไหน?”

ข้าพเจ้ายังไม่ยอมแพ้ยังยืนยันต่อไปว่า “ถึงยังไงก็เถอะ เรื่องเงินทองนี้ มันจำเป็นต้องใช้ ไม่น่าจะถือเคร่งครัดเกินไปนัก”

ลูกศิษย์หลวงพ่ “อ้อ สรุปแล้ว ท่านอยากจะรับเงินใช้ตามใจคิดสินะ จึงคอยอ้างโน่นอ้างนี่ไม่รู้จักจบ ท่านได้ศึกษาปฏิบัติโทษละเอียดยดีแล้วหรือ?”

“ก็ยังไม่ละเอียดย ไหนลองบอกมา” ข้าพเจ้าอ่อนลง

ลูกศิษย์หลวงพ่ “ตามที่ผมได้รับการอบรมมาจากหลวงพ่อนั้น เรื่องปัจจัยเงินทองนี้ ถ้าพระรับไว้ก็เป็นอาบัติผิดศีลเพราะรับ เมื่อเก็บไว้เกิดความโลภอยากได้เพิ่มมากขึ้น ก็ผิดกรรม นำเงินไปซื้อก็ผิดศีลอีก ได้ของมาถ้าเป็นของใช้ก็เป็นอาบัติทุกครั้งที่ใช้ ถ้าเป็นอาหารก็เป็นอาบัติทุกคำที่กิน นี่ท่านยังจะจงใจฝ่าฝืนพุทธบัญญัติอีก แสดงว่ายึดถือกิเลสตนเองเป็นที่พึ่ง มิได้ถึงพระพุทธเจ้าเป็นที่พึ่งใช่ไหม?”

“บ๊ะ! แล้วกัน ใจพูดอย่างนั้นล่ะ?” ข้าพเจ้าชักจนแต้ม...

เรื่องก็ลงเอยกันแค่นั้น ปายมากแล้วกลัวจะไม่ทันทำกิจวัตร จึงแยกย้ายกับกลับกุฏิ สรุปแล้วข้าพเจ้าโดนลูกศิษย์หลวงพ่สอนมวยให้ตั้ง ๒ ครั้งแล้ว จึงพอรู้รสชาติของศิษย์มีครู แม้จะอยู่ในป่า ก็อย่าคิดว่าท่านไม่รู้อะไร อย่าคิดว่าท่านโง่จากประสบการณ์ ๒ ครั้งก็ยังตัดสินใจไม่ได้ว่า ใครโง่กว่าใคร?

วันต่อมาจะเป็นเพราะหลวงพ่ทราบเอง หรือพระรูปนั้นไปแจ้งให้ท่านทราบ หลวงพ่ลงมาร่วมทำวัตรตอนเย็น ทำวัตรเสร็จแล้วท่านจึงให้โอวาทว่า “ตามที่ผมได้พิจารณาแล้ว การศึกษาธรรมะจากตำรานั้น มันเหมือนกับเราศึกษาประเทศไทยจากแผนที่..ประเทศไทยทั้งประเทศไม่รู้กว้างยาวก็ร้อยกิโลเมตร แต่มาอยู่ในกระดาษแผ่นเดียว ท่านผู้ฉลาด

ทำเป็นจุดๆ ไว้ว่าจังหวัดนั้นๆ อำเภอไหนๆ เส้นทางแม่น้ำสายนั้นๆ เป็นสิ่งที่ท่านสมมติเอาไว้แทนที่ของจริง แต่พื้นที่ หนอง
แม่น้ำ มันกว้างใหญ่อยู่ห่างไกลกันมาก ดูแต่ตัวจังหวัดอุบลฯ กับจังหวัดนครพนม ในแผนที่อยู่ห่างกันเพียง ๓-๔ นิ้ว พื้นที่
จังหวัดทั้งสองอยู่ห่างกันหลายร้อยกิโลเมตร เดินจุดดั่งว่าจะถึงต้องใช้เวลาตั้งหลายวันหลายคืน เพราะแผนที่กับพื้นที่นั้น
มันต่างกันมากอยู่

การปฏิบัติธรรมต้องเริ่มต้นจากศีลก่อน ศีลเป็นความงามในเบื้องต้น เมื่อเดินองค์มรรคคือศีลแล้วสมาธิและ
ปัญญา ก็หนุนเนื่องกันมา แม้แต่พระอรหันต์ ๕๐๐ รูป ท่านสังคายนารวบรวมพระธรรมวินัยครั้งแรก ท่านก็ยกเรื่องศีล
ขึ้นมาพิจารณาาก่อน ดังนั้นผู้ปฏิบัติธรรมอย่าได้ประมาท อย่าทำอย่าพูดไปตามความคิดมันจะผิด จะต้องพินิจพิจารณาหา
เหตุหาผลให้ดี เพราะทำตามความคิด มักจะผิดไปข้างหน้า ทำตามปัญญามีความถูกต้องไปข้างหน้า คิดดูเถอะอาบัติ
เล็กๆน้อยๆ อย่าว่าไม่สำคัญ เช่นเดียวกับผงเข้าตาจนน้ำตาไหลมองอะไรก็ไม่เห็น มันชัดเคือง নয়น้ำตา เมื่อเราเอาออกแล้ว
เล็กนิดเดียว ภูเขาตัวเล็กก็อย่านึกว่าไม่มีพิษ พระราชาเมื่ออายุยังน้อยก็ยอมมีอำนาจ ถ้าประมาทอาจเป็นอันตรายได้ ดูแต่
มดแดงตัวน้อยๆ อยู่ตามต้นไม้ เขาไปเหยียบเอาไข่มันมากิน ประมาทไม่ได้ เวลา มันรุมกัดเยียวใส่ด้วย ต้องรีบลงจากต้นไม้ผู้
มันไม่ได้...

ให้สังเกตดูต้นไม้ในวัดหนองป่าพง มีแต่ต้นเล็กๆ เป็นส่วนมาก ต้นใหญ่มีน้อย ต้นไม้เล็กๆ นี้แหละมีหลายๆ ต้น
รวมกันก็เป็นป่า เวลาลมพัดมา ต้นนี้บังต้นนั้น ต้นนั้นบังต้นโน้น ช่วยกันต้านทานแรงลมช่วยต้นไม้ใหญ่ได้ ถ้าไม่มีต้นไม้
เล็กๆช่วย ต้นไม้ใหญ่ก็อยู่ไม่ได้

ฉะนั้นอาบัติใหญ่ๆ จะยังอยู่ก็เพราะมีอาบัติเล็กๆน้อยๆ คอยช่วยรักษาต้านทานเอาไว้ เช่นเดียวกันหมู่ต้นไม้ในวัด
นี้ ทุกรูปอย่าประมาทให้ตั้งใจบำเพ็ญภาวนา รักษาระเบียบวินัย ทำวัตรสวดมนต์อย่าได้ขาดก็จะสามารถเป็นผู้เจริญออก
งามในธรรมวินัยของพระพุทธองค์ ความประมาทเป็นทางแห่งความตาย คนประมาทเหมือนคนตายแล้ว พระพุทธเจ้าตรัส
ไว้นานแล้ว"

ถูกร้องเรียน

เห็นจะเป็นเพราะข้าพเจ้าชอบพูด ชอบคุย ชอบถาม ชอบสงสัยกระมัง จึงทำให้หมู่บรรพชิตเกิดรำคาญหรือ
หมั่นไส้ข้าพเจ้าก็ไม่ทราบ ได้มีพระภิกษุไปเรียนหลวงพ่อบุว่า "พระมหาอุปฐกนี่ชอบพูด ชอบคุยดีนัก..." หลวงพ่อบุจึงพูดว่า
"ปล่อยเขา...เขาเคยเป็นครู...ฟองสบู่ไปขึ้นเคียวก็ยุบ..." เมื่อหลวงพ่อบุทราบเรื่องแทนที่หลวงพ่อบุจะเรียกข้าพเจ้าไปปราม
ด้วยอำนาจแห่งเมตตากรุณาในหทัยของท่าน ท่านจึงปล่อยไว้ก่อน รอวันเวลาให้ผลไม้แก่พอบ่มได้ ท่านคงจะสอยลงบ่มที่
หลัง พุดมาถึงตรงนี้ทำให้นึกถึงพระหัตถ์ข้อในครั้งพุทธกาล มีเรื่องเล่าว่า...

พระฉันทะ เมื่อบวชแล้วก็ได้อยู่อาศัยในวัดเชตวัน อันเป็นอารามเดียวกับพระพุทธองค์และอริยสงฆ์ทั้งหลาย
เพราะมีทิฐิมานะ หัวดีถือถือ ถือตัวว่าได้ตามเสด็จออกบวรพชชาครั้งแรก จึงวางท่าทำเหยียง ทำใหญ่อยู่ในวัดเชตวันเพียงรูป
เดียว เดี่ยวพุดแหวะรูปนั้น เดี่ยวพุดแหวะรูปนี้ วันทั้งวันคงไม่ทำอะไร เรื่องการบำเพ็ญภาวนาไม่ต้องถามถึง จนพระอานนท์

ต้องเตือนด้วยความหวังดีว่า “ท่านฉันนะ ภาวะของบรรพชิต ยังมีระเบียบหลายอย่างที่ควรทำ ต้องปฏิบัติอีกมาก...ควรจะพยายาม...” “อาจารย์อานนท์...ท่านจะเอาตำแหน่งพระพุทโธปฏิบัติมากกว่าผมหรือขอรับ นี่มันเรื่องที่หลัง ผมของถามหน่อยเถอะเมื่อคราวเสด็จออกบวชคราวนั้น ใครเล่าขอรับเสนอหน้ามาติดตามไป ไม่ใช่ผมหรือขอรับ” พระฉันนะถามขึ้น เล่นเอาพระอานนท์อึ้งไป ท่านจึงไปกราบทูลให้พระพุทโธทราทราบ พระพุทโธทราจึงตรัสว่า “อานนท์...ฉันนะมีคุณแก่ตถาคตมากนะ...”

ต่อมาท่านพระสารีบุตร อัครสาวกเบื้องขวา เห็นท่าไม่ค่อยงามของพระฉันนะ จึงเตือน “ท่านฉันนะ สมณะย่อมเป็นผู้ใฝ่สงบ มีความสำรวมระวังในเรื่องมารยาท ควรพยายามนะ” “ท่านอาจารย์สารีบุตร จะเอาตำแหน่งอัครสาวกนี้หรือมาขู่ผม เมื่อสมเด็จพระออกบวช ใครเล่าขอรับตามเสด็จ มิใช่ผมหรือ?” ท่านพระสารีบุตรก็ต้องพลอยเจ็บไป

อยู่ต่อมา ท่านพระโมคคัลลานะ อัครสาวกเบื้องซ้าย เห็นเหตุการณ์ไม่เหมาะไม่ควรที่พระฉันนะประพฤติ จึงเตือนด้วยความปรารถนาดี... “ท่านฉันนะ ชีวิตของบรรพชิตมีการกระทำ มีคำพูด มีระเบียบข้อปฏิบัติที่ต้องศึกษาอีกมาก ผู้สำรวมด้วยดีย่อมเป็นที่เคารพรักนับถือของสาธุชนทั่วไป จงพยายาม...” พระฉันนะตอบทันควัน “อ้อ ท่านอาจารย์โมคคัลลานะ ท่านคงถือว่าตำแหน่งอัครสาวกที่ได้รับแต่งตั้งจากสมเด็จพระออกบวชเพียงพอที่จะชมผู้อื่นอย่างนั้นหรือ? เมื่อคราวสมเด็จพระออกบวช มีใครบ้างขอรับตามเสด็จ มิใช่ผมหรือขอรับ?” ท่านพระโมคคัลลานะ จำเป็นต้องใช้อุบายธรรมต่อไป

พระพุทโธทราจึงทรงตรัสหาพระฉันนะ และทรงตักเตือนว่า “ฉันนะ พระอัครสาวกทั้งสองเป็นนักปราชญ์ มีคุณธรรม เป็นกัลยาณมิตรของเธอ...” พระฉันนะได้ฟังพระดำรัส ก็ไม่ทูลตอบอะไร หนึ่งเฉยอยู่เพราะความดีอันมันฝังในเฉพะพระพักตร์ทำเป็นเฉย แต่พอเลยเวลานั้นไปก็มีเรื่องวุ่นวายตามเคย

นับเป็นเวลาหลายวันหลายเดือนต่อมา ได้มีพระสงฆ์สามเณรหลายรูปมีความกังวลใจ ด้วยความปรารถนาดีกลัวว่าจะเป็นการเสื่อมศักดิ์ศรี เสียชื่อเสียงของเหล่าสมณะศากยบุตร จึงพากันเข้ามาหาพระอานนท์ ผู้เป็นพุทโธปฏิบัติปรารถนาดีขึ้นว่า “ท่านอาจารย์อานนท์ ท่านคงทราบแล้วใช่ไหมว่า พระฉันนะประพฤติตนอย่างไร ทำไมไม่เตือน หรือกราบทูลสมเด็จพระออกบวชให้ทรงทราบ เฉยอยู่ทำไม? ไม่เคารพรัก บูชาสมเด็จพระออกบวชหรือ?” พระอานนท์ตกที่นั่งลำบากใจ ไม่รู้จะทำฉันใด จึงพูดว่า “เรื่องเคารพรัก เกิดทูลบูชาสมเด็จพระออกบวชนั้นพวกท่านไม่ต้องเป็นห่วงผมยอมสละได้แม้กระทั่งชีวิต เรื่องพระฉันนะผมก็เคยกราบทูลแล้ว แต่สมเด็จพระตรัสว่า “อานนท์ ฉันนะมีคุณแก่ตถาคตมากนะ” แล้วจะให้ผมทำอย่างไร มันเป็นปัญหาอยู่”

ความหัวดีถืออริอันของพระฉันนะ เป็นภาระที่ยังแก้ไม่ตก ได้โอกาสก็จะเที่ยวเกาะกระรานอยู่บ่อยๆ จนกระทั่งพระพุทโธทราตรัสเรียกหาอีกแล้วทรงตักเตือน “ฉันนะ พระอัครสาวกทั้งสองเป็นกัลยาณมิตร เป็นผู้มีความดีสูง เธอควรคบหากัลยาณมิตรเช่นนั้น บุคคลไม่ควรคบมิตรชั่ว ไม่ควรคบคนต่ำช้า ควรคบกัลยาณมิตร ควรคบผู้มีคุณธรรมสูง เพราะมิตรชั่วเสียหายเป็นอันตรายแก่ตนเองและส่วนรวม จึงไม่ควรคบ ไม่ควรนั่งใกล้ ส่วนผู้เป็นกัลยาณมิตร เป็นคนดีมีคุณธรรม ย่อมชักนำไปในทางที่ดี มีประโยชน์สุข จึงเป็นผู้ที่ควรคบ ควรนั่งใกล้”

เมื่อพระพุทธองค์ตรัสสอนจบลง ได้มีคนจำนวนไม่น้อยเข้าถึงสังขธรรม เกิดความปลื้มพอใจในรสพระธรรม แต่พระฉันทะก็ยังเหมือนเดิม...เมื่อเฉพาะพระพักตร์เป็นอย่างหนึ่ง พอห่างพระพักตร์เป็นอีกอย่างหนึ่ง จนกระทั่งพระพุทธองค์ตรัสแก่ภิกษุสงฆ์ว่า “ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เมื่อเรายังมีชีวิตอยู่พวกเธอจักไม่อาจทำให้ฉันทะสำนึกได้ ต่อเมื่อเราปรินิพพานแล้ว พวกเธอจึงจักอาจทำได้...” แสดงว่าพระฉันทะอยู่ในภาวะเป็นผลไม่ยังบ่มไม่ได้ ขึ้นเอาไปบ่มคงจะเน่า ต้องคอยกาลเวลาที่จะมาถึง บรรดาพระภิกษุสามเณรที่ไม่ค่อยพอใจในพฤติกรรมของพระฉันทะจะต้องภาวนาว่า คอยหนอ...คอยหนอ...ต่อไป...

สังคมาดิมนหัวคือคือร้อนอดคืออยู่หลายคน ย่อมก่อให้เกิดความสับสนวุ่นวาย ชัดซึ้ง ไม่มีความสงบ ดูแต่พระฉันทะคือร้อนเพียงรูปเดียว ก็ยังเที่ยวเกะกะระราน สร้างความรำคาญไปเกือบทั่วอาราม จึงขอฝากท่านผู้อ่านไว้พิจารณา หากว่าโลกนี้ยังมี...

ลูกที่คือร้อน	อะไรจะเกิดกับผู้บังเกิดเกล้า
น้องที่คือร้อน	อะไรจะเกิดแก่พี่ๆ
หลานที่คือร้อน	อะไรจะเกิดแก่ปู่ย่า ตายาย ลุงป้า น้าอา
ลูกน้องที่คือร้อน	อะไรจะเกิดแก่หัวหน้าและหน่วยงาน
นักบวชที่คือร้อน	อะไรจะเกิดแก่พระศาสนาและอุปัชฌาย์อาจารย์

เมื่อพระพุทธองค์จวนจะปรินิพพาน พระอานนท์พุทธอุปัฏฐาก จึงทูลถามว่า “บรรดาข้าพระองค์ทั้งหลาย จะพึงปฏิบัติอย่างไรต่อพระฉันทะ” พระพุทธองค์จึงตรัสตอบว่า “ดูก่อนอานนท์ พวกเธอพึงลงพรหมทัณฑ์ (การทำโทษแบบผู้ใหญ่หรือแบบพรหม) แก่ฉันทะเถิด...”

หลังจากที่พระพุทธองค์ปรินิพพาน การปฏิบัติต่อพระพุทธสรีระ ตลอดถึงการถวายพระเพลิงก็เป็นไปตามที่ทรงแนะไว้ ตลอดทั้งการแจกพระสารีริกธาตุก็ผ่านพ้นไป คงยังอยู่แต่ความเศร้าโศก อาลัยอาวรณ์สำหรับสามัญชน คงเหลืออยู่แต่ธรรมสังเวชที่ปรากฏในหทัยของเหล่าพระอริยสาวก ที่พอจะหยิบยกเอาพระ ๓ องค์ขึ้นพิจารณา คือ พระอนิจจัง พระทุกขัง พระอนัตตา ให้อูฐซึ่งตามความเป็นจริง

ครั้นต่อมา เมื่อมีการประชุมสงฆ์ พระอานนท์เถระ จึงยกเอาเรื่องพระฉันทะเที่ยวทำความวุ่นวายมานาน เสนอต่อที่ประชุมพระเถระจารย์เพื่อพิจารณา โดยอ้างถึงปัญหาของสมเด็จพระศาสดาเป็นหลักฐาน พระสงฆ์ทั้งหลายนั้นมีความเห็นพร้อมกันให้ลงพรหมทัณฑ์แก่พระฉันทะ โดยประกาศให้ทราบทั่วกัน พอสรุปได้ว่า พระฉันทะเป็นคนหัวดี คือร้อนอดดี ไม่เชื่อฟังคำเตือน สำคัญตนว่าเก่งกล้าสามารถ ชอบอ้างเอาการตามเสด็จสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวที่ริมฝั่งแม่น้ำอินทรวารีนั้น ไม่มีใครอื่นตามเสด็จ ส่วนพระเถระอื่นๆ เป็นเรื่องที่หลัง บัดนี้เป็นการยกของคนเก่งให้เก่งต่อไป...จึงห้าม

พระภิกษุสามเณรทุกรูป ไม่ให้อยู่ร่วม ฉันท่วม ห้ามร่วมสนทนาปราศรัย ห้ามทำกิจใดๆ ทุกอย่างร่วมกับท่านฉันท่อีก จงเปิดโอกาสให้ท่านอยู่อย่างสบายตามอัธยาศัย ไม่ต้องเกี่ยวข้องกับใคร...

พระฉันทะคนแก่ ขึ้นเก่งอยู่รูปเดียวจะไปได้สักกี่น้ำ เมื่อถูกสงฆ์ประกาศลงพรหมทัณฑ์ ลูกโป่งที่ท่านอัดลมไว้ป่างได้เต็มที่และป่างมานานก็ถึงกาลต้องแฟบลงๆ หันหน้าไปหาใครก็ไม่มีภิกษุสามเณรรูปใดสนใจพูดด้วย ไม่มีใครเอื้อเพื่อเหมือนเมื่อก่อน จะอยู่ จะฉันท จะจำวัตร ก็มีเพียงตนคนเดียว ถูกตัดขาดจากโลกภายนอก เหมือนโลกทั้งโลกมีเพียงฉันทะรูปเดียวเท่านั้น

ไม่นานวันพระฉันทะเกิดสำนึกผิด รู้ว่าตนดำเนินชีวิตผิดพลาดแล้ว ความอวดเก่งคืออันธพาลที่เคยทำล้นแต่นำความไม่สงบมาสู่หมู่บรรพชิต มันไม่เป็นประโยชน์อะไร กลับเพิ่มทุกข์โทษแก่ตนเองและส่วนรวม ยิ่งคิดก็ยิ่งเสียใจ โลกหนอทำไมถึงเป็นเช่นนี้...ตามประวัติเล่าว่า พระฉันทะถึงกับเป็นลมสลบตั้ง ๓ ครั้ง พอคิดได้ว่าเราทำผิด คิดผิด พุดผิดมาแล้ว ต้องกลับตัวเสียใหม่ เริ่มต้นใหม่ดีกว่า จึงนุ่งสบง ทรงจีวร ทาบสังฆาฏิ มีเครื่องสักการะในมือ เข้าสู่ที่ประชุมสงฆ์ขอโทษกรรม ประณมมือกล่าวว่า “ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ได้โปรดเถิด...ขอท่านทั้งหลายได้โปรดเมตตา อย่าได้ทำลายกระผมให้พินาศจากสมณะเพศ พินาศจากคุณธรรมที่ตั้งามเลย กระผมยอมรับผิด สำนึกผิดทุกๆกรณี ที่ประพฤติล่วงเกินมาแล้วนั้น เพราะความโง่เขลาเบาปัญญาของกระผมเอง ขอท่านพระเถระานุเถระทั้งหลาย ได้โปรดเมตตากระผมเหมือนเดิมเถิด กระผมพร้อมที่จะปฏิบัติตามทุกอย่างตามแต่จะบัญชา...”

บัดนี้ท่านสอนว่า “คนทำผิดสำนึกผิดแล้วอย่าฆ่า คนเป็นบ้ารู้ว่าบ้าอย่าถือ” เมื่อพระสงฆ์เห็นกริยาอาการนอบน้อมแสดงคารวะมาขอขมาต่อสงฆ์ สงฆ์ทั้งหลายที่มีเมตตาอยู่แล้วก็จึงได้ประกาศให้อภัยแก่ฉันทะภิกษุ รับเข้าหมู่คณะเหมือนเดิม พระฉันทะเมื่อขอขมาต่อสงฆ์แล้ว ก็มีความประพฤติอ่อนน้อมถ่อมตน มีสัมมาคารวะต่อเพื่อนบรรพชิตในอาราม มุ่งมั่นต่อการสร้างชีวิตใหม่ เติบงาม นิ่งสมาธิ มีสติกำหนดรู้อยู่ทุกอิริยาบถ พิจารณาเห็นสรรพสิ่งทั้งหลายในโลกเป็นของไม่เที่ยง ทนอยู่ในสภาพเดิมไม่ได้ ไม่อยู่ในอำนาจของใคร บางครั้งก็สาธยายอาการสามสิบสอง มีผม ขน เล็บ ฟัน หนัง เป็นต้น ยกชั้น ๕ ขึ้นสู่ไตรโลกิยณ์ เจริญรอยตามบาทพระอรหันต์ ไม่นานวันก็ได้บรรลุอรหัตผล พร้อมด้วยปฏิสัมภิทาญาณ เป็นผู้กล่าวหาญในหมู่พระอริยสาวกของพระศาสดา เป็นที่เจริญศรัทธาปลาบปลื้มของพุทธศาสนิกชนทั่วไป ชีวิตของท่านพอจะกล่าวได้ว่า เป็นนักบวชประเภท “ต้นคดปลายตรง” ที่นำศึกษา ข้าพเจ้าจึงกราบคารวะพระคุณของพระฉันทะอรหันต์ไว้ ณ ที่นี้ และเสริมคุณความดีของท่านว่า...

ต้นคดนัก	ชักไม่งาม	ความดีหาย
แต่ตอนปลาย	ท่ามกลาง	ยังตรงอยู่
ก็ยังดี	คุณค่า	น่าเอ็นดู
เมื่อท่านรู้	กลับตัวใหม่	ได้ดีเคย...

เมื่อข้าพเจ้ามาอยู่วัดหนองป่าพง จะว่าข้าพเจ้าเป็นคนดีหรือไม่ แต่เรื่องอดีตนั้นก็พอมีอยู่บ้าง เพราะข้าพเจ้าเป็นคนชอบคิดชอบสงสัย มันสงสัยมานานแล้ว ก่อนจะมาอยู่วัดหนองป่าพงเสียอีก มาอยู่ได้ยังไม่ถึงเดือน จะไม่ให้สงสัยได้อย่างไรกัน เมื่อตั้งปัญหาที่ต้องหาคำตอบ กำลังค้นหา กำลังพิจารณาหาคำตอบ ซึ่งอยู่ในระหว่างสังเกตุการณ์ จะให้ทำใจเชื่อร้อยเปอร์เซ็นต์ได้อย่างไรกัน คนที่ง่ายเกินไปก็ไม่ดี คนปฏิเสธไม่ยอมฟังไม่ยอมเชื่อเลยก็ไม่ได้ ส่วนผู้ที่รับฟัง ตรองดูอย่างมีเหตุผลแล้วจึงเชื่อ บรรพชิตทั้งหลายก็สรรเสริญมิใช่หรือ?

เมื่อข้าพเจ้าขอบพุดคุย ขอบซักถาม จึงถูกลูกศิษย์ของหลวงพ่อสินให้สำนึก ให้มีความระมัดระวังกว่าเก่า หลังจากหลวงพ่ออนุญาตให้เปลี่ยนบริหารให้ข้าพเจ้าแล้ว จึงมีลูกศิษย์ท่านพุดให้ฟังว่า ตอนที่ท่านเป็นคนพุดมาก สงสัยนั้น สงสัยนี้ ได้มีพระไปเรียนให้หลวงพ่อบรรพชิต คงจะต้องการให้ท่านปรามข้าพเจ้า แต่หลวงพ่อบรรพชิตถามว่า เป็นเพียงพุดว่า “ปล่อยเขา เขาเคยเป็นครู... ฟองสบู่ไปขึ้นเดี่ยวเดียวก็ยุบ...” เมื่อข้าพเจ้าได้ฟังถึงกับสะดุ้ง จึงนึกตำหนิตนเองว่า เรายังก็เกินไปแล้วแหละ มาอยู่กับท่านก็ทำอะไรไม่ค่อยเรียบร้อย ไม่น่าจะถามความรำคาญแก่ท่านผู้ปฏิบัติ ดินะที่หลวงพ่อบรรพชิตไปตำหนิเสียตอนนั้นให้อยู่มือ ท่านอุตสาห์ปล่อยไว้ให้กาลเวลาสอนข้าพเจ้าเอง และก็ได้ผลเสียด้วยซี...

เมื่อข้าพเจ้าตัดสินใจจะอยู่กับท่านแน่นอน หลวงพ่อบรรพชิตจึงสั่งให้ตัดเย็บไตรจีวร และบริหารอื่นๆ เตรียมไว้ เมื่อครบ ๑ เดือน ท่านจึงจะเปลี่ยนให้ ผ้าสบงมี ๕ ขันท์ จีวรและสังฆาฏิมี ๗ ขันท์ ตัดเย็บให้มีในอาวาส มิได้ใช้ของตามตลาด จะมีบ้างก็เป็นบริหารเสริมเท่านั้น

ความอยาก

“แม่น้ำ (ที่กว้างใหญ่) เสมอด้วยต้นหาย่อมไม่มี” พระพุทธองค์ทรงตรัสรับรองไว้นานแล้ว ยังไม่มีใครกล้ากล่าวคัดค้านท่านได้เลย

วันแห่งการรอคอยช่างเนิ่นนานเสียจริงๆ “ต้นข้าวคอยฝน คนคอยคนรักจะมา คนใช้คอยหมอบ เรารอวันเปลี่ยนบริหาร แหม มันช่างนานแท้ๆ” บางวันข้าเลือกดูท้องฟ้า อยากจะขอร้องดวงอาทิตย์ ดวงจันทร์ให้แข่งกันหมุนเร็วเข้าหน่อย ข้าเหนื่อยอยากเปลี่ยนผ้า... พุดถึงเรื่องเวลา คน ๒ พวก มีความคิดเห็นต่างกัน พวกเจ้านี่คิดอยากให้ดวงอาทิตย์ ดวงจันทร์หมุนเร็วๆ จะได้สิ้นเดือนเก็บดอกเงิน ถ้าเดือนใดไม่จ่ายจะได้คิดดอกทบต้นเข้าไว้ ส่วยฝ่ายลูกหนี้ก็อยากขอร้องให้หมุนช้าๆหน่อย อยากให้ดวงอาทิตย์ ดวงจันทร์หมุนช้าลงสัก ๑๐๐ เท่า เพื่อจะได้หายใจสะดวก...นี่อะไรหายใจเพียงเฮือก สองเฮือก จะสิ้นเดือนอีกแล้ว หายใจตีบตันเพราะวันจ่ายดอกเบี้ยวใกล้เข้ามาอีกแล้ว...แต่ดวงอาทิตย์ ดวงจันทร์ก็ทำงานตามหน้าที่ปกติ ไม่เอนเอียงไปฝ่ายใด จะมีใครรักหรือชัง จะสรรเสริญหรือนินทา ข้าไม่ว่า ถ้าทำตามใจมนุษย์ยอมถึงจุดพินาศเร็ววันเข้าทุกที ฉันมีอิสระเฉพาะตัวของฉันเอง...มนุษย์ไม่เกี่ยว...

ดูแต่ข้าพเจ้า จะนั่งสมาธิหรือเดินจงกรม จะสวดมนต์ทำวัตรหรือทำกิจใดๆ จิตใจมันคิด...คิด...คิดอยากจะเปลี่ยนบริหารเมื่อใดหนอหลวงพ่อบรรพชิตจะอนุญาตให้เปลี่ยนผ้า จะได้ใช้ผ้าสีเดียวกับเพื่อนร่วมวัดทั้งหลาย บางวันฉันข้าอยู่ดีๆ จิตมันวับ...ไปเก็บเอาเรื่องอยากเปลี่ยนผ้ามาปรุงแต่งอีกแล้ว พุดมาถึงตรงนี้ ทำให้นึกถึงพระอรหันต์รูปหนึ่งพุดตอบ

พระราชาวาว่า “โลกคือหมู่สัตว์พร่องอยู่เป็นนิจ ไม่รู้จักอิม เป็นทาสแห่งตัณหา” นึกสงสัยตัวเอง...เอ๊ะ! เราก็คตกเป็นทาสของ ตัณหาเหมือนกันหรือนี้?

หลวงพ่อบอกทราบเรียบร้อยแล้ว...ว่า ความอยากเป็นมารมันเล่นงานข้าพเจ้าอยู่ทุกวี่ทุกวัน ไม่เป็นอันบำเพ็ญ ธรรมเท่าใดนัก วันหนึ่งท่านจึงถามว่า “ไตรจีวรตัดเย็บเรียบร้อยดีแล้วหรือ?” ด้วยความดีใจ นึกว่าท่านจะสั่งให้เปลี่ยน จึงตอบท่านว่า “เรียบร้อยดีแล้วขอรับ...” คิดในใจว่าหลวงพ่อกำลังให้เปลี่ยนแน่ๆ แต่...พระอนิจจังทำงาน...ได้ยินท่านพูด ว่า “เอ้อ! เอาไว้นั้นแหละ กลับมา (ครั้งใหม่) จึงค่อยเปลี่ยน” ข้าพเจ้าถึงกับอุทานในใจว่า “อ้อ! หมอดหวังแล้วหลวงพ่”

พอได้ยินหลวงพ่พูดเช่นนั้น ความหวังพังทลาย พร้อมกับความอยากก็หลบหน้าหายไป ด้วย ความทุกข์ชนิดเป็น พิษหน่อยๆ ก็พลอยดับลง ข้าพเจ้าปลงใจว่า หลวงพ่ไม่ให้เปลี่ยนก็ดีแล้ว เพราะรักษาของๆ ท่านไม่ดีพอ อาจจะมีผลเสีย กลับมาอีกครั้งท่านคงเปลี่ยนแน่

ข้าพเจ้าได้กราบเรียนให้หลวงพ่ทราบในเมื่อเปลี่ยนบริวารแล้ว จะต้องขออนุญาตกลับวัดเก่า เพื่อจัดการ การศึกษาปริยัติธรรมให้เข้ารูปเข้ารอยเสียก่อน ใช้เวลาประมาณ ๒ เดือน ดังนั้นระยะกลับถิ่นเดิมนั้นอาจจะทำบริวารของ ท่านสกปรก(ทางวินัย) ก็อาจเป็นได้...คิดว่าท่านไม่เปลี่ยนให้ก็แล้วแต่ท่าน...แต่ความจริงนั้น ท่านต้องการปราบมารที่มัน ผจญข้าพเจ้าเท่านั้นเอง

บ่ายวันหนึ่งประมาณ ๕ โมงเย็น ข้าพเจ้ามาเดินจงกรมอยู่บนทางเท้ารอบศาลาเล็ก ที่ใช้เป็นโรงอุโบสถสวด-ฟัง ปาฏิโมกข์ทุกกึ่งเดือน ขณะที่กำลังเดินจงกรมจิตสงบเบาสบาย ปรากฏว่าได้ยินเสียงธรรมะในส่วนลึกของจิตว่า... “อย่า จริงจังอะไรกับชีวิต อย่าจริงจังอะไรกันสิ่งทั้งปวง...” เป็นเสียงที่ฟังชัดเจนและจำตติใจอยู่เสมอมาไม่ลืม ทำให้นึกถึงพระ พุทธพจน์ที่ตรัสยกพระไตรปิฎกเหลือเพียงบรรทัดเดียวว่า “สัพเพ ธัมมา นาลัง อภินิเวสายะ แปลว่า สิ่งทั้งหลายทั้งปวง ไม่ ควรยึดมั่นถือมั่น” ข้าพเจ้าพิจารณาดูแล้วรู้สึกพอเข้ากันได้ หรือท่านผู้อ่านจะมีความเห็นอย่างไร?

เมื่อข้าพเจ้ามาอยู่วัดหนองป่าพงครบหนึ่งเดือน วันนั้นเป็นวันแรม ๑๔ ค่ำ เดือน ๕ กำหนดวันเวลาที่อยู่วัดหนอง ป่าพงจบลงแค่นี้ก่อน จะต้องกลับวัดเดิม ปรับปรุงการเรียนการสอนครบ ๒ เดือนแล้วจึงจะกลับมา เรื่องการเปลี่ยนผ้าก็ไม่ มีความหมายเท่าไร เมื่อใดก็ได้ พຽນนี้เราจะต้องกราบลาหลวงพ่กลับแล้ว...แต่พระอนิจจังก็ทำงานของท่าน...หลวงพ่สั่ง ให้ข้าพเจ้านำบริวารที่เตรียมไว้เข้าสู่โรงอุโบสถ และเปลี่ยนให้เรียบร้อยแล้ว จึงได้ฟังสวดปาฏิโมกข์ร่วมกับคณะสงฆ์ ได้ เป็นพระปฏิบัติตามรูปแบบที่ท่านเป็นอยู่ วันนั้นตรงกับวันที่ ๒๖ เมษายน พ.ศ. ๒๕๑๑

เป็นอันกล่าวได้ว่า ความอยากเปลี่ยนบริวาร ก็ได้สมใจอยากในวันนี้ แต่มันแปลกเมื่ออยากได้กลับไม่ได้ พอ ทอดอาลัยว่าหมอดหวังช่างหัวมันไม่อยากได้ แต่กลับได้ รู้สึกว่าในระยะต่อมากลายเป็นกฎเกือบจะพูดได้ว่าตายตัว ถ้าหาก ข้าพเจ้าต้องการสิ่งใดแล้วมันจะยังไม่ได้ แต่พอทอดอาลัยปลงเสียเถอะพ่คุณไม่ได้ก็ช่างมัน ไม่นานวันกลับได้สิ่งนั้นตามที่ เราต้องการ คล้ายๆกับหลวงพ่ได้ประทานกฎอันนี้ไว้สำหรับชีวิตของเรา หรือท่านจะสอนว่า

“อยากมาก ทุกข์มาก อยาคน้อย ทุกข์น้อย

สละไปท่านก็สละของท่านให้เรา เขาเรียกว่า “ของเก่าไหลไป ของใหม่ไหลมา” ข้าพเจ้าคิดว่าท่านคงทราบวาระจิตของข้าพเจ้าแน่นอน ท่านจึงให้เณรที่ทันใจ คือว่าท่านเมตตาช่วยปลอบใจและให้กำลังใจข้าพเจ้าเป็นอย่างมาก

ของเก่าที่หลวงพ่อบังคับให้ข้าพเจ้าในวันนั้น ยังเหลืออยู่ทุกวันนี้ก็มีบาตรและนาฬิกา นาฬิกาแม้จะชำรุดไปบ้างแต่ก็ยังพอซ่อมได้และอีกอันหนึ่งคือไม้เท้า รู้สึกว่าจะเป็นไม้เท้าอันแรกที่หลวงพ่อบังคับให้เดินทางไปต่างประเทศครั้งแรก (ปี พ.ศ. ๒๕๒๐) เมื่อข้าพเจ้าอาพาธหนักพักรักษาที่โรงพยาบาลประจำจังหวัดอุบลฯ ปี ๒๕๒๒ นั้น หลวงพ่อกลับจากต่างประเทศครั้งที่สอง ท่านไปเยี่ยมที่โรงพยาบาล เห็นการเดินทรงตัวของข้าพเจ้าไม่ดี ท่านจึงอนุญาตให้เอามาใช้ ขณะนี้ข้าพเจ้าก็ยังเก็บรักษาไว้อยู่ที่วัดป่าวิเวก

ข้าพเจ้าใคร่จะชี้แจง วัตถุประสงค์ของใช้และผ้าที่เป็นนิสสัยศรัทธา (ของที่ผิดวินัย จะพินิจต้องนำมากล่าวคำเสียสละและปลงอาบัติ จึงจะพินิจ) ไว้ให้พระบวชใหม่ได้เข้าใจ พอเป็นข้อคิดบ้าง คือ

๑. ของหรือผ้าใดที่ภิกษุหรือพุดเถลิงเคียงได้มาจากคนไม่ใช่ญาติ ไม่ใช่ปวารณา
๒. ของหรือผ้าที่ภิกษุรับเงินไว้ ซื้อมาเองหรือให้ผู้อื่นเอาไปซื้อให้
๓. ผ้าไตรจีวรที่ภิกษุมุ่งหมั่นทำพิธีอุปสมบท ปลดปล่อยละเลย อยู่ปราศจากการดูแล ไม่รักษาจนอรุณขึ้น ยังมิได้ทำพิธีเสียสละตามวินัย
๔. ผ้าที่ได้มาใหม่ ใช้โดยมิได้ทำพิธีอุทิศฐาน หรือผ้าที่ภิกษุเก็บไว้นานเกินกำหนดพุทธบัญญัติ ถ้าผ้าหรือของเป็นนิสสัยศรัทธา ภิกษุเอามาใช้อย่างเดียวก็เป็นอาบัติทุกกฏตัวเดียว ถ้าใช้พร้อมกัน ๕ อย่างก็เป็นอาบัติครั้งละ ๕ ตัว พุดถึงเรื่องเงินทองนั้นมิอาบัติโทษหลายอย่างเช่น ภิกษุรับเงินหรือทองเป็นอาบัติเพราะรับ เรียกว่าผิดศีลเพราะรับ เอาไปเก็บไว้เกิดความอยากได้อีก อยากได้มากกว่าเดิม จิตเศร้าหมองก็ผิดธรรม ถ้าเอาเงินไปซื้อของก็ผิดศีลเพราะซื้อ เอามาใช้ก็ผิดศีล (เป็นอาบัติ) ทุกๆ ครั้งที่ใช้ หากท่านผู้ใดต้องการความละเอียดพึงตรวจดูจากหนังสือบุพพสิกขาวรรณนาวนัยกถานั้นเกิดกลับถิ่นเดิมชั่วคราว

วันนั้นตรงกับวันขึ้น ๑ ค่ำ เดือน ๖ เป็นวันที่ ๒๗ เมษายน ๒๕๑๑ ข้าพเจ้าได้รับเมตตาเป็นพิเศษจากหลวงพ่อบังคับท่านอนุญาตให้กลับไปวัดเดิมอีก เพื่อปรับปรุงการศึกษาให้เข้ารูปเข้ารอยดีเสียก่อน ใช้เวลา ๒ เดือนแล้วจึงจะกลับมา ข้าพเจ้าได้กราบลาท่านกลับไปวัดเดิม และได้เริ่มเปิดการเรียนการสอน ในวันขึ้น ๑ ค่ำ เดือน ๖ สำนักเรียนที่ข้าพเจ้าทำการสอนจะเปิดเรียนก่อนสำนักอื่นๆ ส่วนสำนักอื่นๆ ท่านจะเปิดเรียนหลังวันวิสาขะแล้ว

เมื่อข้าพเจ้ากลับมาทำการสอนความเปลี่ยนแปลงบางอย่างเกิดขึ้น ข้าพเจ้าจะใช้บริหารที่หลวงพ่อบังคับเปลี่ยนให้ คนอื่นมองเห็นมีสีฟ้าสะดุดตา เพราะแปลกกว่าภิกษุสามเณรในวัดใ้กันอยู่ ข้าพเจ้าจะฉันครั้งเดียว ไม่ฉันเพล คิดสงสารโยมยาย (ยายทา) ที่ชรามากแล้ว ท่านนำปิ่นโตมาส่ง โยมยายรู้สึกว่าคุณรักและห่วงข้าพเจ้ามากอยู่ ท่านจะถามบ่อยๆ ว่า

ทำไมไม่ฉันเพล ไม่ทิวหรือ? จึงพูดปลอบท่านว่า “ไม่เป็นไรหรอกโยมยาย อาตมาฉันให้อิ่ม ฉันให้พอ ฉันครั้งเดียวก็เหมือนฉันสองครั้งนั่นแหละ อย่าได้เป็นห่วงอาตมาเลย...”

สังเกตดูท่านมีอะไรในใจอยากจะถามเรา แต่ท่านไม่กล้าถาม คุณโยมยายเคยปรารภกับข้าพเจ้านานแล้วว่า “เมื่อยังเล็กเลี้ยงยาก เกิดมาใหม่ ๆ (เกิดเวลาพระภิกษุสามเณรออกบิณฑบาตเวลาประมาณ ๖ โมงเช้าเศษ) ร้องให้รบกวนเขาตั้ง ๗ วัน ค่ำมาก็ร้องจนสว่าง ได้เวลาพระออกบิณฑบาตก็หยุด กลางวันนอนตลอดวัน ต้องปลุกขึ้นให้กินนม เกือบจะเอาไปทิ้งแล้วละ...” ข้าพเจ้าได้แต่รำพึงว่า “แหม เรายังเกินไปเสียแล้ว รบกวนท่านผู้มีพระคุณตั้งเจ็ดคืนเจ็ดวัน เดชะบุญท่านมีพระเมตตา พระกรุณาท่านจึงอุทิศให้เลี้ยงเอาไว้ มิฉะนั้นแล้วมีหวังเป็นปฎิของต้นไม้ไปแล้ว คิดอีกทีหรือจะเป็นนิมิตบอกให้เราว่า วันทั้งเจ็ดไม่มีวันไหนเลยที่จะมีความสนุกสนานพอจะหลงมัวเมา ล้วนแต่เป็นวันที่ต้องทนทุกข์ได้ยากไม่แน่นอน จำเป็นที่จะต้องหาทางผ่อนทุกข์บรรเทาทุกข์ จนกว่าจะดับทุกข์ได้ดอกกระมัง”

นิมิตเสียง...เย็นวันหนึ่งเวลาประมาณ ๕ โมงเย็นเศษๆ เมื่อพักจากการสอนประจำวัน ขณะที่นั่งพักผ่อนอยู่ที่กุฏิ เกิดความคิดถึงหลวงพ่อบุญ คิดถึงเพื่อนบรรพชิตที่เคยร่วมปฏิบัติ คิดถึงลานวัดอันสะอาดราบเรียบภายใต้เงาไม้อันหนาครึ้ม คิดถึงเสียงไก่ป่าขันเจื้อยแจ้วยามตีกลองสังฆาฬวิเวกวังเวงดังก้องกึก เมื่อไรหนอเราจะได้กลับไปอีก เห็นจะต้องอดใจรอไปจนถึงวันนั้น

ข้าพเจ้าคิดว่า ถ้าได้ไปอยู่จำพรรษาที่นั่น ก็ตั้งใจจะอยู่ร่วมกับท่านสัก ๕ พรรษา ตามพระวินัยที่พระพุทธองค์ทรงบัญญัติไว้ อีกสักครู่ต่อมาข้าพเจ้าได้ยินเสียงจากส่วนลึกของจิต มิใช่ได้ยินทางหู บอกข้าพเจ้าว่า... “จะอยู่กับหลวงพ่อบุญได้เพียง ๒ พรรษา...” ข้าพเจ้ารีบสะบัดหน้าและตอบไปทางจิตว่า “ต้อง ๕ พรรษา” แต่เสียงนั้นก็เปลี่ยนเป็น “๒ พรรษาเท่านั้น...” แล้วเสียงนั้นก็เลือนหายไป

ทั้งๆ ที่ข้าพเจ้า ออกมาจะกลับไปอยู่วัดหนองป่าพงอีก แต่อยู่ในระยะที่ต้องทำงานเพื่อพระศาสนา สักระยะหนึ่งก่อน เพราะข้าพเจ้าต้องการจากไปชนิดที่ตัดบัวให้เหลือใย... จึงยังไม่เปิดเผยให้ใครทราบ คิดว่าเมื่อก่อนวันจะจากไปสัก ๒-๓ วัน จึงจะแจ้งให้ท่านเจ้าอาวาส พระเณรและญาติโยมทราบ จึงจะไม่เกิดความขลุกขลักวุ่นวาย เกิดพระเณรย้ายหนีไปหมด สำนักเรียนก็จะร้างเร็วเกินไป จะปล่อยให้ค่อยเป็นค่อยไปจะเหมาะกว่า ถึงแม้พระภิกษุสามเณรในวัดพร้อมทั้งญาติโยมเกิดความสงสัย แต่ไม่มีใครกล้าถาม ข้าพเจ้าก็ไม่ยอมบอก เพราะยังไม่ถึงเวลานั้น...

ต่อมาก็มีคนกล้าถามจนได้... วันหนึ่งคุณปลัดธงชัย กุลราช คงไปทราบข่าวมาจากที่อื่น จึงขึ้นไปพบข้าพเจ้าที่กุฏิ พูดคุยกันพอสมควรจึงถามว่า “ผมได้ทราบว่าคุณอาจารย์จะไปจำพรรษาที่วัดหนองป่าพง เป็นความจริงไหม?” ข้าพเจ้า “ก่อนจะพูดอะไรให้ฟัง ขอสัญญาก่อนว่า ได้ทราบแล้วจะต้องปิดเป็นความลับห้ามเปิดเผย จนกว่าจะถึงวันนั้น...” เมื่อท่านปลัดรับปาก และถามข้าพเจ้าต่อไปว่า “ทำไมถึงจะทอดทิ้งลูกศิษย์ ทั้งวัด ทั้งญาติโยมไป ไม่เมตตาสงสารเขาหรือ? ผมนึกว่าไปศึกษามาแล้ว จะเอามาโปรดพระเณรและญาติโยมที่บ้านเรา...” ข้าพเจ้าจึงพูดว่า “เรื่องจะไปนั้นเป็นความจริง แต่จะไปเมื่อปรับปรุงการศึกษาเข้ารูปเข้ารอยแล้ว บางชั้นอาตมาจะต้องสอนให้จบก่อนเดินทางไป นอกนั้นก็มอบให้ครูผู้เป็นศิษย์ปฏิบัติหน้าที่ต่อไป เรื่องเมตตาสงสารนั้นมีมาก ยังก รัก เคารพ นับถือกับทุกๆ ท่านที่คุ้นเคยช่วยเหลือ แต่อาตมามี

ความพิการอยู่ เป็นความพิการทางด้านคุณธรรม ด้านปริยัติธรรมนั้นได้ศึกษามา และได้มาทำประโยชน์พอสมควรแล้ว แต่ด้านปฏิบัติธรรมพิการมานานแล้ว ถ้าไม่แสวงหา ไม่ปรับปรุงแก้ไข ชีวิตทั้งหมดที่มีมา ก็จะหมดโอกาส คนพิการนั้นจะเป็นหัวหน้า เป็นผู้นำที่ดีนั้นยากมิใช่หรือ? คราวก่อนที่ไปศึกษาเพียง ๑ เดือนนั้น ถ้าเป็นอาหารก็เป็นเพียงไปชิมดูเท่านั้น ยังไม่ได้รับประทานจนอิ่ม เมื่อรู้ว่าอาหารมีรสถูกปากถูกใจ ก็ใคร่จะเข้าไปรับประทานพอสมควรแก่ความต้องการ สถานที่ไปอยู่ก็ไม่ไกลเกินไป มีอะไรก็พอมีโอกาสไปมาหาสู่กันได้สะดวก ไม่ยากลำบากเกินไป...” เกือบขอยืมคำพูดหลวงพ่อกับว่า “โยมนะ เขากลับแต่วัดเขาจะร้าง เขาไม่กลัวว่าเราจะร้างหรือ...” จากกลัวว่าจะเป็นการกระทบกระเทือนทางจิตใจก็เลยไม่พูด...สำหรับข้าพเจ้านั้น คำพูดประโยคนั้นยังก้องอยู่ในส่วนลึกของจิตเสมอ...เมื่อสนทนากันพอสมควรแล้วท่านปลัดก็ลากลับ...

สามวันก่อนอำลา

การจากไปของบุคคลที่เรารัก เคารพนับถือ หรือสิ่งของเราหวงแหนมีอันสลายหายไป ย่อมนำความทุกข์ใจมาสู่หมู่มนุษยธรรมดาดาเยาเราๆ ท่านๆ แต่การจากไปของผู้ที่เราเกลียดชังหรือสิ่งของเราไม่ชอบไม่อยากมี มันหายไปกลับทำให้เกิดความสบายใจ เบาใจ เพราะว่าคนหรือสิ่งของประเภทนี้ เมื่ออยู่ร่วม อยู่ใกล้ได้พบเห็น มันจะเกิดความหนักใจ ทุกข์ใจ ไม่สบายใจตลอดเวลา

ดังนั้นการจากไปของคนหรือของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง จึงทำให้เกิดความรู้สึกสบายใจหรือทุกข์ใจได้ต่างกันทั้งนี้ทางพระท่านว่า มันขึ้นอยู่กับความสำคัญมันหมายของเราเอง เป็นผู้เข้าไปแบก เข้าไปยึดสิ่งเหล่านั้นไว้ เรียกว่า ไม่รู้จักทำใจวางเฉยได้ ดังภาษิตอีสานสอนไว้ว่า “หาบช้างซาแม่ว” มีความหนักเบาไม่เท่ากัน ไม่เกิดความพอดี จะไม่ให้มีความทุกข์ได้อย่างไร? ความทุกข์มันจึงเกิด เกิดที่ไหนเล่า? ก็เกิดที่ใจของเราเอง เราจำเป็นที่จะต้องสร้างพลังใจให้เกิดขึ้นตามหลักการวิธีการที่บัณฑิตท่านสอนไว้ เพื่อใจจะได้มีพลังสามารที่จะมีภูมิต้านทาน รับและปล่อยวางสิ่งที่มาสัมผัส (อารมณ์) ได้ ความสงบสุขย่อมเกิดมีแก่ผู้ปฏิบัติธรรมทั้งหลาย เรียกว่าเป็นผู้มีภูมิต้านทานสูง ย่อมอยู่ในโลกได้อย่างมีความสุข

สมัยนี้โรคทางกายที่ถือว่าร้ายแรง เป็นโรคที่เรากลัวกันนักหนา ก็คือโรคที่ทำให้ภูมิต้านทานอ่อนแอ (โรคเอดส์) มันเข้าสู่ร่างกายทำงาน ๓ ระยะ ระยะแรกเข้าสู่ร่างกายแล้วจะเก็บตัวเงียบอยู่ ทำเป็นเหมือนจะไม่มีภัยอันตรายอะไร ระยะที่สองจะกระจายออกไปและทำการแห่ๆ ทดลองหรือลองเชิงดู แต่พอระยะที่สามมันจะปลุกระดมเล่นงานอย่างโจ่งแจ้ง จนทำให้มนุษยชาติภูมิต้านทานและโรคแทรกซ้อนก็แห่กันมารุม...นี่เป็นโรคทางกาย

มนุษย์ทั้งหลายพากันกลัวแต่โรคเอดส์ทางกาย ส่วนโรคเอดส์ทางจิต ทั้งๆ ที่มีความร้ายแรงพอๆกัน หรืออาจจะมากกว่าก็ได้ คือ โรคตัดหนาคูปาทาน มันเข้าสู่จิตใจและทำปฏิกิริยาต่อจิตเป็นพิษเป็นภัยต่อจิตใจเป็น ๓ ระยะเช่นกัน โรคทางกายทำอันตรายได้ชาตินี้เท่านั้น แต่โรคทางจิตมันเป็นอันตรายได้มากและกว้างขวางชนิดที่ข้ามภพข้ามชาติได้ด้วย ถ้าเราคิดป้องกันโรคทางกาย ก็ควรคิดและหาวิธีป้องกันโรคทางจิตใจไว้ด้วย ก็จะเป็นการดีมาก

อีก ๓ วัน ก่อนจะออกเดินทางสู่วัดหนองป่าพง ข้าพเจ้าจึงไปทำวัตร ขอขมาต่อหลวงพ่อบุญพระครูอรุณธรรมวิจารย์ วัดหนองหลัก ซึ่งเป็นพระอุปัชฌาย์ เป็นบิดาผู้ให้กำเนิดทางศาสนา ตั้งแต่ข้าพเจ้าได้ก้าวเข้าสู่ร่มเงาแห่งกาสาพัศตร์ครั้งแรก เป็นสามเณรน้อยๆ (พ.ศ.๒๔๘๗) หลวงพ่อบุญพระครูฯ เป็นผู้ที่มีพรหมวาทธรรมอย่างพร้อมมูล ท่านได้สนับสนุนส่งไปศึกษาหาความรู้อยู่ที่เมืองหลวง จนได้กลับมาถิ่นกำเนิด ท่านสนับสนุนให้จัดตั้งสำนักเรียนขึ้น (ปี พ.ศ.๒๕๐๐) เพื่อทำประโยชน์แก่พระศาสนาต่อมาให้กำลังใจให้ข้อคิดแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น จนกระทั่งสำนักเรียนปริยัติธรรมที่ข้าพเจ้าเป็นครูสอนเจริญมาได้ ๑๒ ปีแล้ว เมื่อข้าพเจ้าถวายเครื่องสักการะและกราบเรียนให้ท่านทราบ เรียนความมุ่งหมาย จุดประสงค์จนเป็นที่ทราบดีแล้ว ท่านก็อนุโมทนาท่านปรารภว่า “ความจริงแล้วเรื่องการปฏิบัติธรรม เป็นเรื่องที่ควรสนใจใฝ่หา สำหรับผมมันเสียเวลา เวลายังมีอยู่น้อยมาก ถ้าผมอยู่ในวัยอย่างมหา ผมก็ต้องทำอย่างนั้น...ถ้าหากท่านไปแล้วได้พบเห็นอะไรมีเวลาก็มาเล่าให้ฟังบ้างนะ...”

เมื่อกลับจากทำวัตรลาหลวงพ่อบุญพระครูฯ พระอุปัชฌาย์ เย็นวันนั้น ข้าพเจ้าจึงเข้าเรียนปรึกษาแจ้งความประสงค์ให้ท่านเจ้าอาวาส (พระอธิกาจำปา) ทราบเรื่อง พอท่านได้ทราบถึงกับนิ่งอึ้ง...นั่งนิ่งอยู่ตั้งนาน ข้าพเจ้าเองก็รู้สึกอึดอัดใจเต็มทน ข้าเลื่องดูหน้าท่านเจ้าอาวาสเปลี่ยนสี...คงได้รับความกระทบกระเทือนใจอย่างรุนแรง ข้าพเจ้าเองก็รู้สึกเห็นใจท่านมาก จึงได้พูดปลอบใจชี้แจงเหตุผลต่างๆ นานาจนท่านคลายลงบ้าง แต่ก็ยังเห็นน้ำใสๆ ยังมีคลอหน่วยตาอยู่...โอ...ท่านผู้ร่วมสร้างบารมี...

คำคืนนั้น ข้าพเจ้าได้ชี้แจงให้คณะครูที่ร่วมสอน ตลอดจนทั้งพระเณรให้ทราบกันทั่วทุกรูป รู้สึกเป็นข่าวที่กระเทือนจิตใจมาก ไม่มีใครพูด เียบเหมือนวัดร้าง ไม่มีแม้แต่เสียงจามหรือไอ ทุกวันได้ยินเสียงพระเณรท่องหนังสือ เสียงระฆังไปทั่วอาราม ดุจเสียงกบเขียดร้องคราฝนตก...ไม่มีแสงตะเกียงวับๆ แวมๆ ตามลานวัดดูช่างเงียบเหลือเกิน...

วันต่อมาได้แจ้งให้ชาวบ้านทราบกันทั่วทุกคน และได้มีญาติโยมพูดกันปรึกษากันเป็นหมู่ๆ พวกเขามาขอความเมตตานิมนต์ให้ข้าพเจ้าอยู่สอนต่อไป แต่ข้าพเจ้าก็ได้ชี้แจงให้พระเณรและญาติโยมทราบ ถึงฐานะหน้าที่ในทางศาสนาที่จะต้องศึกษาและทำตาม อธิบายคำขอบรรพชาให้เข้าใจในความหมาย อ้างเอาภาสิตที่ว่า “บอกจากบ้านบู้ฮ้อมทางเทียว ป่เฮียนวิชาหอนลิมี่ความฮู้” หมายความว่า ไม่ยอมออกจากบ้านยอมไม่รู้จักทางเดิน ไม่เล่าเรียนวิทยาการ ย่อมไม่มีความรู้ ความฉลาด และได้ชี้แจงว่าข้าพเจ้ายังขาดอยู่ด้านหนึ่งคือด้านวิปัสสนาธุระ จึงจำเป็นต้องแสวงหา เหมือนเคยจากบ้านจากญาติมิตรไปศึกษาต่างถิ่น จึงพอมีความรู้มาช่วยเหลือลูกหลาน คราวนี้ก็เช่นกัน จึงจำเป็นต้องไป ทั้งๆที่จิตส่วนหนึ่งก็ไม่อยากจากไป บางทีถ้าหากร่างกายยังไม่ถึงจุดจบ ก็อาจจะได้กลับมาอยู่กับญาติมิตรอีก วัดหนองป่าพงแค่นี้ไม่ไกลอะไรหรอก จึงไม่มีเหตุผลอะไรพอที่จะนำมาคัดค้านให้ข้าพเจ้าเลิกล้มความตั้งใจได้ ข้าพเจ้าไม่กล้ามองหน้าพระเณรและญาติโยม ที่เคยรักเคารพนับถือกันมาเป็นเวลานานปี เพียงขำเลียงดูก็เห็นความเศร้าบนใบหน้า บางท่านเห็นน้ำตาคลอหน่วย...ถ้ารวมความคิดของท่านเหล่านั้น คงจะเปล่งออกมาว่า

แม้ไม่มีสิ่ง	ผูกพัน	อันเหนียวมัน
อยากร่วมกัน	ผูกไว้	ให้ท่านอยู่

จะเคารพ รักเจ้า ฝ่าเ็นดู
แต่ไม่รู้ ที่จะ ทำฉันใด...

ด้วยการตัดสินใจที่ใช้เหตุผล เมื่อ ๒ เดือนก่อนนั้น ที่ยอมรับปากหลวงพ่อบุชา ท่านยอมเปลี่ยนบริหารให้เมื่อสิ้น
เดินห้า ชั่วโมงเวลาออกภิกษุชาจร คุณาพิกาเวลาสอน มองดูบริหารที่ยุ่งเหยิง ทำให้นึกถึงคำพูดของท่าน เตือนตนเองเสมอ
ว่า “ญาติโยมเขากลัวแต่วันเราจะร้าง เขาไม่กลัวว่าเราจะร้าง...(ร้างจากธรรมเนียมปฏิบัติที่เกิดผล) หรือ...” ดังนั้น เหตุผลที่เขา
อ้างมากับน้ำตาที่คลอหน่วย จึงมิใช่สิ่งที่จะช่วยรั้งให้ข้าพเจ้าอยู่ต่อไป ทั้งๆที่ยังระลึกถึงอุปการคุณเป็นอันมากที่ได้รับ
จากท่านเจ้าอาวาสและญาติโยมทั้งหลาย ข้าพเจ้าคิดว่า สักวันหนึ่งถ้าเป็นไปได้ เราอาจจะได้กลับมาอยู่กับท่านผู้มีอุปการ
คุณเหล่านั้นอีก

สู่ป่าพงครั้งที่สอง

ความเป็นผู้ตรงต่อเวลาและหน้าที่ เมื่อนัดหรือรับปากใครไว้แล้วก็ทำตามนั้นไม่ผัดผ่อน ไม่ผัดหน้าที่ ย่อมเป็นผู้มี
สัจจะ ย่อมเป็นที่รักเคารพ และนับถือของคนทั่วไป เรียกได้ว่าเป็นผู้ที่มีความจริงใจและจริงจัง นับได้ว่าเป็นแบบอย่างที่ดี
เป็นการเพิ่มเกียรติและศักดิ์ศรีแก่ตนเอง

ดังนั้น เมื่อวันที่ ๒๕ กรกฎาคม ๒๕๑๑ ซึ่งตรงกับวันขึ้น ๑ ค่ำเดือน ๘ ซึ่งเป็นวันที่ได้กำหนดนัดกับหลวงพ่อบุ
หลังจากพระภิกษุสามเณรชันเพลแล้ว ข้าพเจ้าจึงได้นำดอกไม้ธูปเทียน ไปกราบพระประธานในโบสถ์ ตั้งจิตอธิษฐาน ขอ
แม่ส่วนกุศลในการปฏิบัติธรรมแต่พ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย ญาติมิตร ตลอดจนสรรพสัตว์ทั้งหลาย ขอจงมีส่วนบุญ แล้วจึงไป
กราบลาท่านเจ้าอาวาสเตรียมออกเดินทาง...

วันนั้นได้มีพระภิกษุสามเณรและญาติโยมไปส่งประมาณ ๒๐๐ คน ไปถึงวัดหนองป่าพงตอนบ่าย บางพวกตั้งใจ
ไปด้วยความเคารพเลื่อมใส บางพวกก็ไปเพื่อให้หายสงสัยว่าวัดหนองป่าพงมีอะไรดี ทำไมข้าพเจ้าจึงตั้งใจอยากไปอยู่อีก
หลวงพ่อบุชามีบุคลิกลักษณะอย่างไร ท่านเทศน์สอนอย่างไร น่าคิดน่านึกพอจะมีประโยชน์แก่ชีวิตบ้างไหม? อยากเห็น
สถานที่ๆ ท่านอยู่อาศัยมีสภาพเป็นอย่างไร? ที่ว่าป่าเป็นอย่างไร? ยังไม่เคยเห็น อยากจะเห็น อยากจะชม ซึ่งเป็น
ธรรมดาของมนุษย์เรา

หลวงพ่อบุชานำเอาลานวัดบริเวณหน้ากุฏิของท่านเป็นที่ต้อนรับ (บริเวณด้านทิศเหนือโบสถ์วัดหนองป่าพงใกล้กุฏิ
หลังเก่าของท่าน) เมื่อพระภิกษุสามเณรและญาติโยมนั่งพร้อมกันแล้ว ถวายความเคารพท่าน ท่านได้ให้โอวาทเรื่อง
“มรรคผลไม่พินสมัย” พอจะบันทึกไว้ดังนี้...

มรรคผลไม่พินสมัย

หลวงพ่อบุชา สุภัทโธ

(คัดจากหนังสือสุภักทธานุสรณ์ ๒๕๑๑)

วันนี้ได้มีพระภิกษุสามเณรและญาติโยมมาส่งมหอมรเป็นจำนวนมาก เนื่องจากว่าเราเคยอยู่ด้วยกันมา เคยทำงานร่วมกัน รักใคร่สนิทสนมกัน ย่อมมีความอาลัยคิดถึงกันเป็นธรรมดา การมาอยู่ที่นั่นจะเรียกว่า “จากกัน” ก็เป็นเพียงคำสมมติเท่านั้น ตราบใดที่เรามีความผูกพันกันทางจิตใจ ยังนึกถึงคำสอนทำตามคำแนะนำของท่านอยู่ก็เชื่อได้ว่าโดยธาตุแท้เราไม่มีวันจากกัน ดังที่พระพุทธองค์ตรัสสอนพระวัคกะเถว่า “ดูก่อนวัคกะเถ ผู้ใดเห็นธรรม ผู้นั้นเห็นเราตถาคต (ตัวจริง) ผู้นั้นชื่อว่าผู้เห็นธรรม ส่วนผู้ที่มิได้แต่เพียงร่างกาย จับชายจีวรของเราเดินตามไป ชื่อว่าไม่เห็นธรรม คือไม่เห็นเราตถาคต อยู่ห่างไกลเราเหลือเกิน...”

ดังนั้น การที่มหอมรได้จากมาอยู่ที่นั่น ท่านทั้งหลายอย่าได้ถือเป็นเรื่องแห่งความทุกข์ใจเลย จงอยู่ใกล้ท่านในลักษณะที่เห็นตัวจริง เราจะไม่มีความเบื่อใจตลอดเวลา จงพากันตั้งหน้าตั้งตาศึกษาเล่าเรียน และทำงานไปด้วยความอดทน ขยันหมั่นเพียร เมื่อมีโอกาสจึงค่อยปลีกตัวออกมาปฏิบัติบ้าง จะเป็นการดีมาก

การอยู่ป่าย่อมทำให้เกิดความสงบ เยือกเย็น สงัดดี ทำให้จิตใจเรามีความวุ่นวายน้อยลง เพราะอยู่กับธรรมชาติ ต้นไม้เถาวัลย์ขึ้นเขียวชอุ่ม ใจก็เย็นสบาย เมื่อมองดูต้นไม้เถาวัลย์คดๆงอๆ ที่มีอยู่เป็นอยู่ตามธรรมชาติ ไม่เป็นพิษเป็นภัยแก่ผู้ใด ต่างจากคนคดคนงอจะเป็นนักบวชหรือชาวบ้าน ย่อมก่อความยุ่งยากเดือดร้อน เป็นพิษเป็นภัยแก่คนและสถานที่นั้นเสมอ ผู้ต้นไม้เถาวัลย์ก็ไม่ได้ มองดูที่ไรสบายใจทุกครั้ง แม้จะได้ฟังเสียงร้องของกระแตและไก่ป่า นกต่างๆ จนกระทั่งแมงอี (หรือต๋อง) แมงงวง (เรไร) จักจั่น เป็นต้น มันเคยร้องอย่างไร มันก็ร้องอยู่อย่างนั้น เช่นพวกนกเขา นกเค้า มันก็ร้อง บอกลักษณะของนกเขา นกเค้า อยู่ตามเดิมไม่เปลี่ยนแปลง ไม่มีการสับปลับ กลีบกลอก หลอกหลวงอะไรเลย ถึงเวลาของมันก็ร้อง ถึงเวลาหยุดมันก็หยุด สัตว์ต่างๆ จึงมีอะไรหลายๆ อย่างที่ต่างจากคนเรา คนเรานั้นปากพูดไปอย่างหนึ่ง แต่จิตคิดไปอีกอย่างหนึ่ง ปากพูดกับเราอยู่ดีๆ แต่ใจของเขาอาจจะมุ่งร้ายทำลายเราก็เป็นได้ มองดูอาการภายนอกก็น่าคบ แต่ส่วนลึกของใจเขาเรารู้ได้ยาก เพราะเต็มไปด้วยมายา ถ้าเราเผลอตัวเชื่อง่ายเกินไป อาจจะทำให้เสียใจภายหลัง จึงต้องระวังดี และเสียงต่างๆ ที่คนปรุงแต่งขึ้น มันเป็นของปลอม เขามุ่งไปในทางชั่วร้ายให้ลุ่มหลงมัวเมา สำหรับหลอกคนโง่ ให้หลงจมอยู่ต่อไป ล้วนแต่เป็นมายาแทบทั้งสิ้น ซึ่งมีความแตกต่างจากสีของป่าและเสียงจากป่ามากทีเดียว เพราะป่ามันจะโง่ๆ มันก็เป็นอยู่ตามธรรมชาติ ดังนั้นพระพุทธเจ้าจึงเกิดที่ป่า ตรัสรู้ที่ป่า ประกาศธรรมครั้งแรกที่ป่า และปรินิพพานที่ป่า ป่าจึงเป็นดินแดนแห่งความสงบ เรียกว่าได้กายวิเวก จิตตวิเวก และอุปธิวิเวก

สมัยนี้คนเราชอบคิดและเข้าใจว่า พระพุทธเจ้าปรินิพพานไปนานแล้ว มรรคผลพ้นสมัยเสียแล้ว ทำไปปฏิบัติไปก็ไม่ได้บรรลุธรรมอะไรเลย ความจริงแล้ว พุทธภาวะคือพระพุทธเจ้าที่เป็นธาตุแท้ที่ตายไม่เป็น ยังอยู่ตลอดเวลา จะปรินิพพานไปเฉพาะท่านผู้บำเพ็ญตนจนเข้าภาวะอันนั้นเท่านั้น ส่วนพระธรรมคำสอนของพระองค์ก็ยังมีอยู่ ย่อมให้ผลแก่ผู้ปฏิบัติที่ถูกต้องเสมอ (อกาลิโก) ไม่เลือกกาลไม่เลือกเวลา คนโง่เท่านั้นที่เข้าใจว่ามรรคผลพ้นสมัยเสียแล้ว แต่คนฉลาดเขาจะไม่พูดไม่เข้าใจอย่างนั้น พูดง่ายๆ ก็เหมือนเราพูดบอเพื่อนว่า สมัยพุทธกาลเขาก็พูดเพื่อต้องการน้ำ โภจดินเจอจาก

ไม้เอารากไม้ ออก เจอหินเอาหินออก ชุดได้ที่ดีแล้ว ย่อมได้น้ำ น้ำมันมืออยู่แล้วตามธรรมชาติ เราไม่จำเป็นต้องไปสร้างไป
แตงน้ำอีก แตงแต่บ่อเพื่อให้พบน้ำเท่านั้น

สมัยนี้เราก็ตัดดินให้เป็นบ่อ เพื่อได้น้ำเช่นเดียวกัน เมื่อชุดได้ที่ดีแล้วย่อมได้น้ำ โดยไม่ต้องแตงไม่ต้องนมรมิตอะไร
ทั้งนั้น คนโง่ที่คิดว่าตนฉลาดเท่านั้น จึงกล้าปฏิเสธว่าในดินไม่มีน้ำ และเขากล้ายืนยันว่าสมัยนี้ชุดบ่อแล้ว ต้องแตงน้ำ
ต้องนมรมิตน้ำอีก ยังมีคนเป็นจำนวนมากที่ยังเข้าใจว่า เมื่อเรายืนอยู่บนพื้นดินมองไม่เห็นน้ำ ต้องปฏิเสธทันทีว่าในพื้นดิน
ไม่มีน้ำ พันสมัยเสียแล้วที่จะชุดบ่อ ทั้งๆที่ตนเองก็ได้อาศัยน้ำจากบ่อที่คนอื่นชุดไว้ จึงพอได้ดื่มได้ใช้ออยู่ทุกวัน คิดดูแล้วว่า
สงสารคนประเภทนี้จริงๆ ชำร่วยยังเที่ยวพูดดูถูกดูหมิ่นคนที่เขากำลังพยายามชุดบ่อหาน้ำเสียอีก จึงขอฝากท่านทั้งหลาย
ไว้พิจารณา

การศึกษาปริยัติธรรมนั้น เป็นของดีมีประโยชน์ ทำให้มีความรู้ความฉลาดขึ้น รู้ที่ผิด ที่ถูก ที่ควร และไม่ควร ซึ่งถือ
ว่าเป็นบันไดขั้นแรก แต่จะหยุดอยู่เพียงแค่นั้นยังไม่พอ ควรจะสนใจปฏิบัติดูบ้าง บางที่ย่อมจะได้รับความรู้ ความฉลาดที่
ลึกซึ้งแปลกกว่าที่เคยเรียนมา จึงขอฝากท่านทั้งหลายไว้เป็นข้อคิด หากท่านผู้ใดสนใจการปฏิบัติธรรม ถึงหน้าแล้งว่างจาก
การเรียนจะมาปฏิบัติก็ขอมนต์ได้เลย บัดนี้ได้เวลาพอสมควรแล้ว จึงขอมนต์เดินชมวัดวาอาราม ตามสะดวกสบาย...

มรรคผลพ้นสมัยนั้น	ใครชาน
คนพูดโง่เขลาพาล	แน่แท้
ธรรมะปล่่วงกาล	ยังอยู่ เสมอมา
ปฏิบัติบรรลุแล้ว	ย่อมรู้ธรรม...